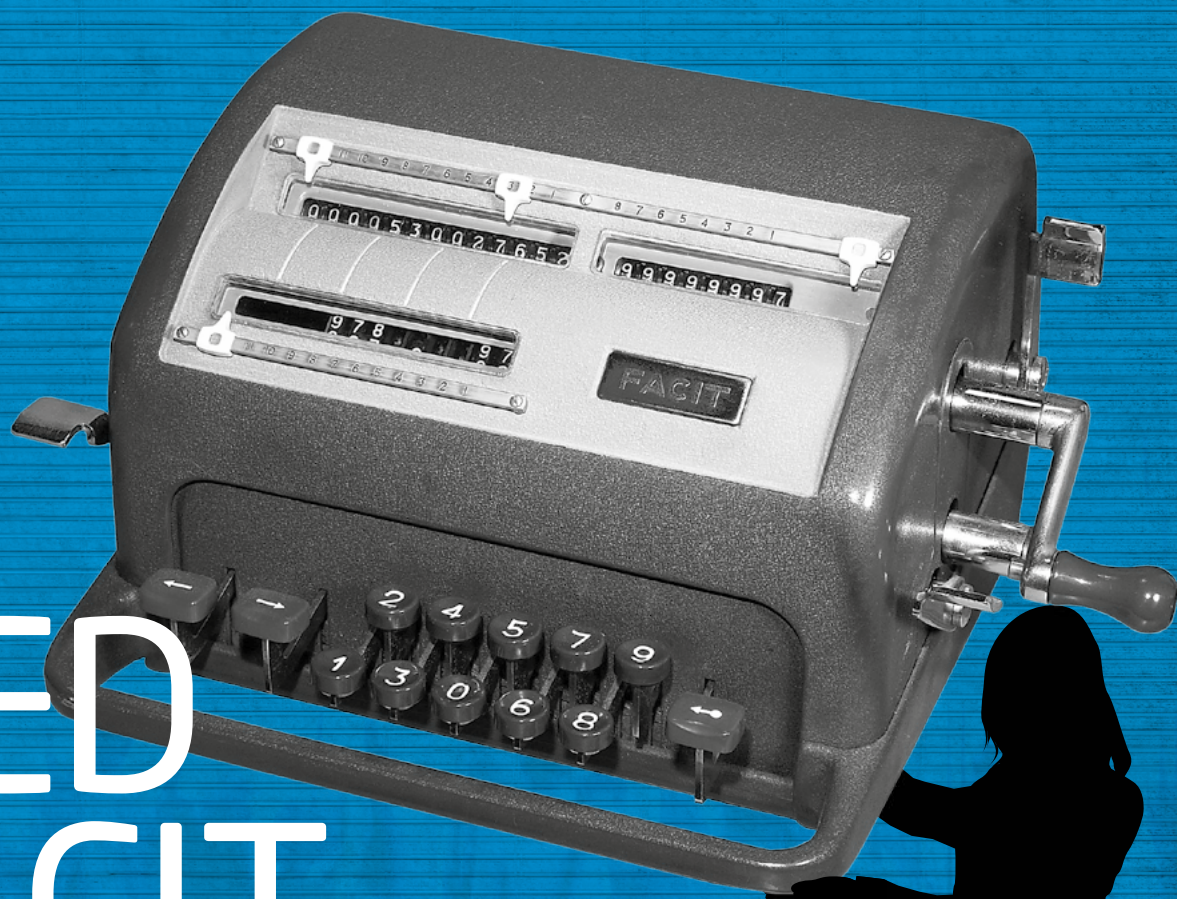

CARINA NYNÄS

MED FACIT I HAND

Jakobstads Bokföringsbyrå 50 år

MED FACIT I HAND

Jakobstads Bokföringsbyrå 50 år

CARINA NYNÄS

© Jakobstads Bokföringsbyrå

Design och layout: Studio PAP

Print: Ab Forsberg Rahkola Oy 2014

Innehåll

I KORT BAKGRUND

- Introduktion 9
- Bokföringens historia 11

II JAKOBSTAD SOM KÖPMANSSTAD

- Skepps- och handelsstaden blir industriort 15
- Köpmännen träder in på scenen 17
- Från depression till nytänkande 19

III JAKOBSTADS KÖPMANNAFÖRENING

- Köpmannaföreningen grundas 25
- Småskalighet som välfärdsgrund 29
- Hela nejdens köpmannaförening 31
- Femtioårsjubileum och framtidstro 33

IV STADEN FÅR SIN FÖRSTA BOKFÖRINGSBYRÅ

- Från Facit till Jakobstads Bokföringsbyrå 37
- Nya kundgrupper och modern datateknik 41
- Pionjär inom databokföring 43
- Disponent- och fastighetsförmedling 47
- Från lågkonjunktursdal mot ljusare tider 51
- Expansionsförsök och misstag 53
- Turerna kring Köpmannahuset 55

V PERSONALEN BLIR SIN EGEN CHEF

- Aktiebolag som personalpolitik 61
- Nya inbrytningar och oväntad gåva 65
- Rekreativdrömmar i Lappland 69
- Några trotjänarröster 73
- Framtidsvisioner 79

KÄLLOR OCH LITTERATURFÖRTECKNING 83

I

Kort bakgrund

Introduktion

*J*akobstads Bokföringsbyrå, i dagligt tal kallat *Jbb*, grundades 1964 under namnet *Facit*. Den 1 oktober detta år firar bolaget således sitt 50-årsjubileum. Företaget, som ombildades till aktiebolag år 1970, ägs numera till nästan 80 procent av personalen efter ett beslut år 1999 om att byrån skulle bli företagsdemokratiskt personalstyrd. I dag uppgår de anställdas antal till trettiofem personer, många med över tjugo års erfarenhet av branschen.

Jakobstads Bokföringsbyrås huvudkontor huserar i dag på Stationsvägen 1 i Jakobstad i det s.k. Köpmannahuset. Kundkretsen har under årens lopp vuxit till ca 650. Byrån erbjuder företagservice för nejdens små och medelstora företag inom nästan alla branscher, inklusive regionens jordbruksföretagare. I grannstaden Nykarleby verkar sedan 2007 en kontorsfilial på Sollefteågatan 5 med tre anställda samt en heltidsanställd disponent.

Bokföringsfirman *Facit* växte fram som en frukt av Jakobstads köpmannaförenings strävan att stimulera privatföretagarnas affärsverksamhet. Genom att erbjuda mångsidig service ville man underlätta köpmännens praktisk-ekonomiska arbete i en alltmer växande snårskog av lagar och paragrafer. Den nästan sekellånga konkurrensen mellan kooperativa affärer och privat företagsamhet har varit intensiv i Jakobstad. Detta konkurrensläge har troligen gynnat den vitala verksamheten vid *Jakobstads Bokföringsbyrå*, vars

kundunderlag har vuxit stadigt från starten 1964.

I dagens läge, med något under 20 000 invånare (ca 56,4% svenskspråkiga och lite över 40 procent finsktalande), är Jakobstad, trots sjunkande sysselsättningstrend under de senaste åren, en relativt välmående stad. Ett etablerat nätverk i regionen Jakobstad, Nykarleby, Pedersöre, Kronoby och Larsmo omfattar över 3 500 företag. Invånarantalet i hela regionen uppgår till närmare 50 000.

I Jakobstadsregionen, som består av fem kommuner, verkar ca 3000 företag, som sammanlagt erbjuder omkring 11 000 arbetsplatser. I själva staden finns i dag 1 200 etablerade företag.

Som VD för *Jakobstads Bokföringsbyrå* fungerar i dag Leif Björkgren medan Nils Nynäs, som varit med ända från företagets grundande år 1964, fortfarande är verksam som mångårig styrelseordförande ännu innevarande jubileumsår. Byrån är auktoriserad medlem i Ekonomistyrningsförbundet i Finland r.f.

Denna historik är uppdelad i tre avsnitt. Det inledande avsnittet visar hur Jakobstad växer fram som en handels- och köpmansstad att räkna med i nejden. Den andra delen behandlar Jakobstads köpmannaförenings tillblivelse och dess betydelse för småföretagarverksamheten på orten. Det avslutande tredje, och dominerande, avsnittet fokuserar på den av Köpmannaföreningen grundade bokföringsbyrån, *Jbb*, dess utveckling och verksamhet under sina femtio år i branschen.

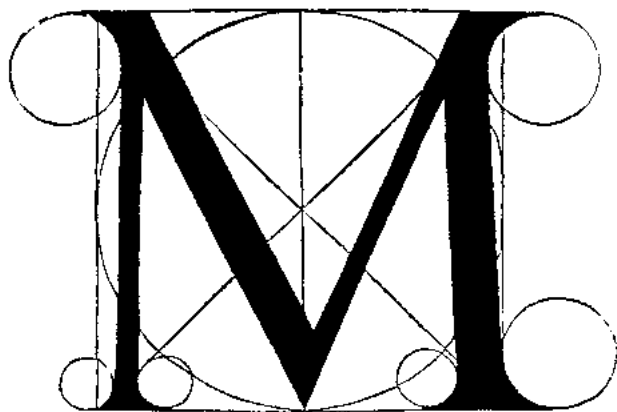

Köpmannahuset på Stationsvägen 1 där Jakobstads bokföringsbyrå huserar sedan 1981.

Bokföringens historia

Den dubbla bokföringen utgör, som bekant, grunden för större delen av all bokföringsverksamhet.

De som idag tålmodigt sitter framför sina datorer, fördjupar sig i debet och kredit och företeelser som tillgångar, skulder, intäkter och kostnader, tänker kanske inte på vilket ekonomiskt sammanhang de själva ingår i rent historiskt sett. För de flesta av oss känns begreppen bokföring och dubbel bokföring som moderna termer, avsedda för de ekonomiska systemens snabba expansion under de senaste seklen.

***Summa de arithmetica, geometria proportioni et proportionalita* från 1494 är Europas första skrift som presenterar dubbel bokföring, en teknik man hade lärt sig från den islamska världen.**

Dubbel bokföring har däremot betydligt äldre anor än som en arbetsmetod inom den kapitalistiska ideologin sådan vi känner den idag. De äldsta spåren av dubbel bokföring hittar vi i den islamska världens ekonomiska balansräkning. I de historiska källorna läser vi att denna bokföringsteknik användes redan så tidigt som på 1200-talet.

I västvärlden utvecklades den dubbla bokföringen av de italienska handelsmännen i Florens på 1300-talet, främst tack vare att handeln och företagsamheten hade expanderat i snabb takt. Utvecklingen av bankväsendet, och olika intresseföreningar för köpmän och hantverkare, följde tätt i spåren. Det blev därför alltmer nödvändigt för handelsmän och andra ekonomiska aktörer att skaffa sig en tillförlitlig och detaljerad kontroll över den egna ekonomiska verksamheten. Köpmansverksamhet och handelskrån gick hand i hand.

År 1494 presenterades metoden med dubbel bokföring utförligt i en liten skrift av den italienske munken och matematikern Luca Pacioli, även kallad ”bokföringens fader”. Pacioli anses vara den som grundade redovisningen. Tack vare hans bok *Summa de arithmetica, geometria proportioni et proportionalita* (i översättning ungefär ”Aritmetikens summa är som geometrins proportion och proportionalitet”) spreds den dubbla bokföringens metod till resten av Europa. Än i dag ligger denna medeltida balansteknik till grund för all bokföring.

1400-talsmunken Luca Pacioli, även kallad "bokföringens fader".

Som ett exempel på livskraften i den medeltida muslimska, och senare europeiska, bokföringskonsten skall vi i denna historik blicka in i ett 50-årigt ungt bokföringsbolags utveckling i en liten stad, i ett litet land i den stora världen. Steget från blomstrande italienskt näringsliv till växande österbottnisk handels- och företagarkerlighet är nämligen inte det jätteklov man i förstone kunde tro. Från 1494 till 1964 när *Facit/Jakobstads Bokföringsbyrå* grundades, har de grundläggande principerna för dubbel bokföring inte genomgått några nämnvärda eller omvälvande förändringar.

Det företagarliv, med sin starka fokusering på privatföretagsamhet, som har varit kännetecknade för Jakobstad under snart tre sekler, genomsyrar än i dag stadens handel och ekonomi. Dagens privatföretagare ingår som en länk i en vital ekonomisk kedja, där man inte har skyggt inför nytänkande och dynamiska framtidsvisioner.

Däremot har villkoren och reglerna för företagens verksamhet och juridisk-tekniska praxis under årens lopp blivit både mer invecklade och detaljreglerade. De är numera så pass komplicerade att efterfrågan på specialiserad fackkunskap i form av bokföringsservice knappast kommer att minska dramatiskt under överskådlig framtid.

II

Jakobstad som
köpmansstad

Skepps- och handelsstaden blir industriort

Jakobstad grundades 1652 av grevinnan Ebba Brahe till minne av hennes då nyligen avlidne make, greven och fältherren Jakob de la Gardie. Ur ekonomisk synvinkel är staden på sitt sätt ojämförlig med många andra orter i Svenskfinland. I förhållande till folkmängden har den österbottniska kuststaden under nästan hela 1900-talet tillhört en av de mest industrialiserade städerna i Finland.

Ända från medeltiden strävade man till att fokusera handeln till städerna i avsikt att koncentrera och stimulera landets ekonomi. All handel dirigerades till städer och marknader och förbjöds på landsbygden. Endast köpmän med burskap i städerna gavs rätt att bedriva handel. Så småningom under 1800-talet lättade man på restriktionerna och tillät en viss spannmålshandel i jordbruksregionerna. Genom lanthandelsförordningen år 1859, och framför allt genom näringsförordningen år 1879, upphörde alla tidigare näringsförbud. Nu kunde vem som helst starta upp handelsverksamhet även utanför städerna.

Traktens stora nationalekonom, Anders Chydenius, även kyrkoherde i Gamlakarleby, gav antagligen de främsta influenserna till ett mer modernt tänkande kring handel och näringsliv. I synnerhet hans idéer om friare handel och

Den österbottniske kyrkoherden och nationalekonomen Anders Chydenius (1729-1803) arbetade för ett friare näringsliv.

mindre statliga restriktioner hade mycket troligt redan under 1700-talets senare hälft börjat gro i folks medvetande. Som ombud för Österbottens präster ingick han i mösspartiet, som motarbetade merkantilismens tvångsregler och i stället ville ha ett friare näringsliv. Chydenius kom den vägen att politiskt bidra till smidigare lösningar av frågor som rörde stapeltvång och bondeseglacion.

Handeln i Jakobstad har gamla anor även om staden under flera sekler var mera känd som en aktiv sjöfartsstad.

Redan på 1700-talet intog Jakobstad sin roll som en betydande handelsplats. Efter att staden under år 1793 hade fått sina fulla stapelrättigheter blev den en av de mera framstående inom trävaru- och tjärhandeln i den österbottniska kustregionen. Handelsverksamheten *mellan* landets städer var s.g.s. obefintlig. Konceptet "stapelstäder" byggde på kommersen mellan stad och uppland. Detta medförde att handelsmännens aktiva verksamhet sträckte sig över vidsträckta landsbygdsområden. År 1765 erhöll Jakobstad indirekt stapelrätt. De fullständiga stapelrättigheterna som gavs 1793 innebar att varor kunde förtullas för utlandet i Jakobstad.

Bland de stora handelshusen, som dominerade ekonomin under flera generationer, fanns Adolph

Lindskog och Malmska handelshuset, med Kilian Malm och Peter Malm d.ä. som frontalgestalter. Under 1700-talet var skeppsredaren och handelsmannen Lindskog en av Finlands rikaste män. Under 1820- och 1830-talen steg Philip Ulric Strengberg och Peter Malm d.y. samt apotekaren Viktor Schauman in på scenen. Andra aktiva aktörer inom handeln var familjerna Böckelman och Sneckendahl. Strengbergs fabrik, grundad 1762, blev under 1860-talet stadens största handelshus med tobaksproduktion, minuthandel, trävaru- och tjärhandel samt sågindustri på sin kommersiella agenda.

Den ekonomiska tillväxten under 1860-talet var långsam. De svåra hungeråren bidrog naturligtvis till den allmänna lågkonjunkturen. Under 1870-talet vände depressionen till en rekordartad högkonjunktur, som bl.a. stimulerade sågindustrin, vilket skänkte staden en ny storindustri. Ett trettioårigt aktivt handelsmän var verksamma i staden under dessa decennier. Lågkonjunkturen, som snart följde, ledde till växande handelsverksamhet på landsbygden. På sikt gynnade detta partihandeln i staden. Under 1880-talet glesnade däremot leden bland stadens mer småskaliga handelsmän. En tydlig avveckling av affärsföretagsamheten blev skönjbar.

Tack vare skeppsredaren C. J. Thodéns insatser växte, om än anspråkslöst, rederi- och båtbyggerverksamheten genom sina små exporterande ångfartyg. Handel och företagande gynnades givetvis när staden anslöts till järnvägsnätet år 1886. Sträckan Bennäs-Jakobstad kunde invigas redan följande år, d.v.s. 1887.

Det Malmska handelshuset hade under 1870-talet stigit fram som stadens största handelsaktör. Nya tekniska möjligheter, och kommerserådet Otto A. Malms driftighet kombinerad med hans moderna och framsynta hållning, låg bakom framgångskonceptet. Som Kai Hoffman konstaterar i *Jakobstad historia*, började Malms

JAKOBSTADS MUSEUM

Otto A. Malm (1838-1898).

affärsverksamhet alltmer likna en ”investerings- och bankirverksamhet”. Malm satsade på aktier både i Finland och ute i världen. År 1882 införskaffade han två telefoner. Genom den moderna telegraftekniken höll han sig informerad om det allmänna ekonomiska läget via s.g.s. dagliga kontakter med mäklare i världens stora finanscentra. I och med Otto A. Malms frånfalle 1898 upphörde handelshusets verksamhet. Samtidigt försvann segelfartygen från stadens sjötrafik. Vid sin bortgång var Otto A. Malm Finlands förmögaste man.

Samma år, 1898, skedde en viktig massmediahändelse. *Jakobstads Tidning* utkom den 21 december med sitt första tidningsnummer. (Otto Malms dödsannons kom för övrigt att vara tidningens första publicerade dödsnotis).

Industrialiseringens epok i Jakobstad anses ha inletts år 1883 när Wilhelm Schauman grundade sin cikoriafabrik. Efter en brand byggdes snart en ny fabrik på Alholmen, vilken i sin tur lade grunden till ett sågverk. Det dröjde likväl en bit in på 1900-talet innan vi kan tala om ett ”industrialismens genombrott” för Jakobstads del. *Strengbergs tobaksfabrik*, *Jakobstads mekaniska verkstad* och *Wilhelm Schaumans cellulosaindustri* började då expandera på allvar.

Under 1900-talets två första decennier hade Jakobstad vuxit till en av landets mest industrialiserade städer. Tobaks-, maskin- och sågindustrin utvidgades. Befolkningsmängden steg från 3000 invånare kring sekelskiftet till mer än det dubbla fram till år 1910. Härtill bidrog starkt Strengbergs andra nyanställningsboom. Tobaksfabriken hade vid denna tid runt 2000 anställda varav 1200 var kvinnor.

Enligt Kai Hoffman expanderade Finlands industri under mellankrigstiden snabbare än i de flesta andra europeiska industriländer. Tillväxten låg på omkring åtta procent tack vare cellulosaindustrin, som växte till en viktig del av Jakobstads ekonomi.

Köpmännen träder in på handelsscenen

Vid sekelskiftet hade alltså flera handelshus etablerat sig vid sidan av ett antal mindre butiker. Kundunderlaget hade sakta börjat växa. År 1880 uppgick stadens befolkning till 2 140 invånare, varav endast 17 var finskspråkiga. Trettio år senare räknade man invånarnas antal, enligt Fjalar Finnäs demografitabell i *Jakobstads historia*, till 6 244. De finskatalandes antal hade under samma period ökat till 2 599.

Några av de nya entreprenörer, som nu började etablera sig som företagare, hade inlett sin yrkesbana som anställda vid *Strengbergs tobaksfabrik*. Man kan nästan säga att tobaksfabriken fungerade som ett slags ”växthus för blivande köpmän”. Som exempel på handelsmän inom parti- och minuthandeln kan vi bl.a. nämna Victor Nyman, Emil Simelius och Felix Ervast. Kortvaruaffärer, järn-, sko-, tyg- och beklädnadsbutiker öppnades. Sedan slutet av 1800-talet fanns redan modeaffär och fotoateljé i staden. Skeppsklarerings-, speditors- och stuveribranschen, samt rederier som bedrev exporthandel, utgjorde en betydande del av näringslivet. Den senare verksamheten blev aldrig storskalig men däremot långvarig. I början av 1970-talet var fortfarande åtta företag verksamma i branschen.

Kännetecknande för början av 1900-talet var, enligt Kai Hoffman, en betydligt större förändring inom minuthandeln än inom partihandeln. Affärerna blev mindre, mer specialiserade i sitt utbud av varor, och en ny generation av köpmän gjorde entré. Innan dessa s.k.

kolonialvaruaffärer slog upp sina affärsportar hade handeln med färskvaror, så som mjölk, bröd, fisk och kött, skett uteslutande på torget.

Många av företagen inom minuthandeln blev kortlivade. I medeltal omfattade livslängden tio år. Undantagen från denna livscykel utgjordes av apoteksverksamhet, bokhandel, guldsmedsaffärer, urmakerier och bagerier. Under mellankrigstiden på 1920-talet började flera mindre småföretag dyka upp vid sidan av kolonialvaruaffärerna, t.ex. caféer och kafferosterier. Handeln med färskvaror sköttes likväl till största delen på torget.

De stora marknaderna sågs däremot inte med blida ögon av köpmännen. Våren 1933 arrangerades den första stora torgmarknaden i Jakobstad på över 80 år. Det var visserligen Jakobstads köpmannaförening som hade tagit initiativ till marknaden, men man kom snart att kritiskt ifrågasätta till vems fördel marknaden egentligen anordnades. Köpmannaföreningen enades därför kring ett förslag av läraren J. L. Birck 1939 om att marknaderna skulle avskaffas. Man menade att ”marknaden ingriper oförmånligt i köpmännens näringsfång och vållar dem ekonomisk skada”. I synnerhet näringsidkare inom konfektion och kolonialektorn förhöll sig negativa till torghandeln. Kriget kom dock emellan och föreningens förslag blev inte aktiverat.

År 1950 gjorde köpmännen ånyo en framstöt med en propå till stadsfullmäktige om att de stora marknaderna

Strengbergs tobaksfabrik kom också att fungera som plantskola för blivande självständiga köpmän i Jakobstad.

skulle uteslutas ur stadskommersen. Trots att svaret blev nekande insisterade man med flera, men gagnlösa, försök att stoppa torgaktiviteten. Numera betraktas marknaden, konstaterar Alf Snellman i sin historik över Jakobstads köpmannaförening, som ”ett stort folknöje”. Detta vår- och höstjippo lockar stora mängder av besökare till staden. I spåren följer potentiella kunder för de etablerade köpmännen i Jakobstad.

Befolkningsstatistiken från denna tid visar att kundunderlaget hade vuxit kontinuerligt. När stadens befolkning år 1880 uppgick till 2 140 invånare visade siffrorna år 1930 på 7 112 invånare. Av dem var 3 182 finskspråkiga. Befolkningen hade m.a.o. ökat med ca 70 procent och språkförhållandena hade förändrats markant. Orsaken står främst att finna i industriernas tillväxt och

framför allt i grundandet av en ny fabrik år 1935, *Jakobstads cellulosa Ab*.

I början av 1920-talet rådde tillsvidare en gynnsam högkonjunktur. Arbetslösheten, som strömmade fram i kölvattnen av 1920-talets internationellt alltmer katastrofala depressionsvåg, började ändå märkas även i Finlands näringsliv. Många av de småföretag i Jakobstad, som hade öppnat dörrarna under 1910-talet, tvingades sätta lapp på luckan efter dryga decenniet.

Från depression till nytänkande

Innan vi mer detaljerat övergår till Jakobstads köpmannaförenings etablering i staden och *Jakobstads Bokföringsbyrås* 50-åriga historia kan det vara belysande att kort påminna om den efterkrigstida utvecklingen inom företag, näringsliv och industri i Jakobstad. Vi skall därför göra en snabb översikt av den ekonomiska grogrund och företagarmiljö där Köpmannaföreningen och *Jakobstads Bokföringsbyrå* har bedrivit sin verksamhet.

Den ekonomiska depressionen på 1930-talet slog hårt mot hela västvärlden. Också Jakobstad drabbades kännbart. Över 10 procent av den arbetsföra befolkningen lyfte vid denna tid arbetslöshetsunderstöd. Långt fler var arbetslösa eller undersysselsatta i regionen. Trycket på den kommunala ekonomin var tungt, budgetförhandlingarna svåra. I ortens dagstidning redogjordes för depressionens obarmhärtiga följder: företag tvingades till konkurs och banker gick omkull. Både privata sparare och köpmän, kort sagt hela näringslivet, led av den extrema lågkonjunkturen. Från och med 1934 började man ändå skönja tecken på ljusstrimmor i konjunkturskyn. Cellulosafabriken, som hade grundats 1935, fick fort upp produktionsfarten. Behovet av nyanställningar växte.

Andra tecken på stundande högkonjunktur var att näringslivet tog fart igen. Även byggnadsverksamheten expanderade. Det var nu som stenhus började synas i större skala i staden. Ett av de mer omfattande byggnadsprojekten var Östanlids sanatorium. Staden gjorde vid denna tid

också upp planer på att inkorporera Kyrkostrand, Kivilös, Svedjenabba, Permo, Skutnäs och Björnholmen. Krigsutbrottet 1939 lade emellertid planerna i träda och inkorporeringarna aktualiserades först på 1950-talet.

Som ett annalkande hot såg många små- och privatföretagare den kooperativa verksamheten, som nu höll på att rota sig djupt i såväl stad som på landsbygd. Lågprisbutiker växte fram som ytterligare en utmanande konkurrens för stadens privatföretagande handelsmän.

Befolkningmässigt expanderade Jakobstad kraftigt under decennierna 1930-1950. Från 7 112 invånare år 1930 kunde staden nu räkna sina medborgare till nästan det dubbla: 12 414 personer varav 3 866 hade finska som modersmål. I synnerhet under 1950-talet var inflyttningen till staden omfattande. Moderna höghus restes. Stadsdelar byggdes ut. Många nya småindustrier etablerade sig. För företagarnas del innebar byggboomen ett växande kundunderlag. I historiens backspegel har 1950-talet därför ibland kallats ”de små livsmedelsbutikernas guldålder”.

Glädjen blev tyvärr inte långvarig. Butiksdöden slog hårt mot många affärer i Jakobstad kring slutet av 1960-talet. En tydlig strukturrationalisering är skönjbar. Lars Lönnqvist, som undersökte nedgången rent statistiskt, konstaterade att butiksdöden härjade som värst mellan 1968 och 1973. Under denna period stängdes 23 butiker. De svarta siffrorna slutade ändå inte där. Under tidsspannet januari 1968 till september 1981, d.v.s. en period på 13 år, landade

Lars Lönnqvist gjorde digra statistiska undersökningar av butiksdöden mellan 1968 och 1973. Katarina Mannström till vänster.

nedläggningen av stadens affärer vid 43 företag. Av ursprungliga 76 butiker återstod nu endast 33 affärer. Merparten av dem var privatägda småföretag.

Köpmannaföreningen engagerade sig aktivt i frågan om småhandlarnas och glesbygdsbutikernas fortsatta existens. Bekymren var allvarliga såväl lokalt som nationellt. Vid föreningens höstmöte den 20 november 1973 gavs en redogörelse för det betänkande, som hade överlämnats till dåvarande handelsminister Jermu Laine. Beredningskommittén hade räknat ut att ca tusen minutaffärer försvann från handelskartan årligen i Finland. Om inga åtgärder vidtogs befarade man att omkring femtusén närbutiker skulle möta samma öde inom det närmaste decenniet. Man föreslog bl.a. finansierings- och räntestöd till fasta butiker och butiksbilar fram till 80-talet. Statliga stödåtgärder var av

nöden, konstaterade man vid föreningens höstmöte.

Allt skall ändå inte skrivas i svarta siffror. Från och med 1950-talet utvecklades skolväsendet i Jakobstad. Yrkesskolan, Handelsläroverket och Lannäslunds lantbruksskola grundades. I synnerhet den merkantila utbildningen på orten kan tänkas ha haft en positiv inverkan på *Jakobstads Bokföringsbyrå* och många andra företags anställningsbehov.

Även om kvartersbutikerna, en efter en, lades ner var slutet av 1960-talet också den tid när lågprisaffärerna gjorde sitt intåg runtom i landet. Ett framgångsrikt initiativ i Jakobstad blev *Mini-Market*, som grundades 1968 av Lars Lönnqvist och Karl Janfelt. Mötet i Svenska gården, som föregick *Mini-Markets* etablering i staden blev, enligt Köpmannaföreningens dåvarande sekreterare, en "känsloladdad" och "skrämmande" tillställning, där "ord

och inga visor förtäljdes”. Man gick nästan till handgripligheter. Dåvarande ordföranden i Köpmannaföreningen, Börje Ena, ”hade fullt upp att hålla deltagarna i schack”.

I motsats till alla skeptiska röster, som förutspådde att affären knappast skulle överleva sitt första år, blev *Mini-Market* ett lönsamt projekt många år framöver. Det låg, trots ovannämnda dystra butiksdödssiffror, en viss optimism i luften i början av 1970-talet. Framtiden för traktens företagare förutspådde Nils Nynäs i följande perspektiv:

”Nu får vi ju Keskos Market-hall till staden. Jag tror också att man i utkanten av staden, inom de närmaste åren, kommer att få se nya Market-hallar växa upp. Ett intressant område är Edsevä som ligger inom räckhåll för både Jakobstad och Gamlakarleby. Det kan tänkas att ett handelscentrum för bägge städerna bildas där så småningom – om inte inom de närmaste åren men kanske till år 2000.”

I konkurrensen mellan storföretag och småskalig affärsverksamhet var det kooperativen som, procentuellt sett, drog det kortare strået i den negativa utvecklingstrenden. Vid ingången till 1980-talet kunde man konstatera att 65,2 % av de kooperativt ägda butikerna i Jakobstad hade försvunnit, medan de nedlagda privatägda butikernas andel uppgick till 52,8 %. Lars Lönnqvists statistik från 1968–1980 berättar att det i början av 1968 existerade 53 privata livsmedelsaffärer och 33 kooperativa butiker i Jakobstad. Siffrorna kring 1980 visar att 75,8 % (25 företag) av butikerna då var privatägda, medan 24,2 % (8 företag) upprätthölls av kooperativa företag.

I slutet av 1970-talet stabiliserades läget något för handeln i Jakobstad. Då avvecklades i medeltal endast ett par butiker per år. Decenniet kan generellt beskrivas som en vital period för traktens köpmän. Bland annat båttrafiken över Kvarken kom att fungera som en ”rörlig bro” mellan de finländska och rikssvenska grannstäderna. Färjtrafiken inleddes i slutet av 1960-talet och förde med sig shoppingsugna turister till Jakobstad. Att staden började ses

som ett intressant mål för köpkraftiga rikssvenskar berodde delvis på att *Oy Stockmann Ab* hade etablerat sig med ett trevåningsköpcentrum i staden. När det helsingforsbaserade *Stockmann* började expandera geografiskt kom Jakobstad, skriver Kai Hoffman, att ”på sätt och vis fungera som pilotort när *Stockmann* försökte få fram ett lämpligt varusortiment för ett varuhus i en liten stad”.

I början av 1960-talet hade även andra varuhus sökt sig till Jakobstad på initiativ av kooperativa centralaffärer och lokala andelshandlar. Ett annat företag i nästan samma storleksklass som *Stockmann* var *Pedersöre Handelslag/Sokos*. Bägge affärskedjorna avvecklade sin verksamhet i Jakobstad relativt tidigt. *Stockmann* lade ner sitt varuhus redan i slutet av 70-talet.

Bättre gick det för den privatägda affärskedjan *Halpa-Halli*, som etablerade sig i Österbotten på 1960-talet. Än i dag existerar *Halpa-Halli* centralt beläget i Jakobstad och företaget har t.o.m. expanderat.

1990-talets depression och konjunktursvacka hindrade inte nyetablerade *Prisma* och *CityMarket* från att utveckla storskalig affärsverksamhet i Jakobstad. Supermarketarnas etablering kom, som Kai Hoffman konstaterar, mycket snabbt att inverka på de små självbetjämningsbutikerna av första generationen, d.v.s. de som hade grundats på 1960- och 70-talet.

I takt med de båda stora varuhusens, *Stockmann* och *Sokos*, avveckling växte en mängd specialaffärer fram i det tomrum som de lämnade efter sig. Som en följd av korporationen började småbutikernas antal därefter att sakta stiga med tyngdpunkt på specialaffärsutbud. Vid mitten av 1980-talet kunde staden räkna till 177 detaljhandlar. Tillväxten fortsatte in på följande decennium, främst med inriktning på specialaffärer för teknik.

Däremot drabbades staden vid slutet av 1980-talet av centrumflykt. *Stockmanns* saga var då redan all och även *Sokos* sade upp hela sin personal och avvecklade sin verksamhet. I en ledare i *Jakobstads Tidning*, skriven av Lars Hedman 1989 under rubriken ”Den varuhuslösa staden”,

Man siade om en snar konkurs för Lars Lönnqvists (t.v) och Karl Janfelts nygrundade lågprisaffär Mini-Market

framgår det tydligt att Jakobstads centrum höll på att utarmas. ”Jakobstads tomma affärsutrymmen är inte bra för stadens ansikte utåt”, läser vi vidare i *Jakobstads Tidning* i slutet av december 1989. Situationen ljusnade först vid mitten av 2000-talet i och med att *City Forum* slog upp sina dörrar och fyllde huset med olika företag. Stadens centrum fick nytt liv. Däremot, läser vi i tidningen, måste Jakobstad fortsättningsvis ”vässa klorna” i kampen om kunder mot Karleby och Vasa, som var centrala och attraktiva köpstäder i regionen.

De största företagen i dagens Jakobstad är *Oy Snellman Ab* (kring 800 anställda), *UPM-Kymmene Oy* (ca 450 anställda), *Nautor’ Swan* (drygt 350 anställda) och *Outokumpu* (ca 200 anställda).

Ovanstående historiska exposé visar huvuddragen i Jakobstads ekonomiska expansion under 1900-talet. Det är nu dags att gå över till denna historiks aktörer och agenter inom stadens företagsliv och den påföljande etableringen av *Jakobstads Bokföringsbyrå*.

III

Jakobstads
köpmannaförening

Köpmannaföreningen grundas

En historik om *Jakobstads Bokföringsbyrå* kan man självfallet inte förbigå Köpmannaföreningens avgörande insatser. Här hittar vi primus motor i såväl tillblivelsen som i den fortsatta utvecklingen av *Facit/Jbb*, även om Köpmannaföreningen inte längre vare sig äger *Jbb* eller ens är involverad i bolagets verksamhet.

Köpmannaföreningens mål har varit, och förblivit, att genom kunskap utöka konkurrenskraften bland nejdens köpmän och affärsidkare. Det kårva ekonomiska läget vid ingången till 1930-talet sporrade till ekonomiska stimulansaktiviteter bland ortens köpmän. En landsomfattande köpmannavecka, initierad av Finlands svenska köpmannaförbund, arrangerades i början av december 1931. Man ville synliggöra det enskilda företagandets grundläggande betydelse både för landet som helhet och i synnerhet för regionen. Den tvåspråkiga festen i stadens brandkårshus fyllde festsalen. Engagemanget var stort och festen ”en fullständig succé” enligt ortens tidning.

Den 12 december år 1931 hölls det konstituerande mötet då Jakobstads köpmannaförening bildades i syfte att främja nejdens näringsliv och handel. Den samtida bakgrundsscenen var minst sagt pessimistisk: 1930-talets depression färgade tidsandan i hela västvärlden, så även i Jakobstad.

När Köpmannaföreningen samlades till sitt första årsmöte 1932 räknade man upp till 60 konstituerande

medlemmar. Även om föreningens språk var svenska välkomnade man finskspråkiga medlemmar. Enligt stadgarna skulle den nya föreningen främja handelns och näringslivets villkor och utveckling i Jakobstad med omnejd. Man ville genom ”vidtagande av härför nyttiga och behövliga åtgärder, samt genom sammanträden och dylikt, verka för ett kollegialt samförstånd medlemmarna emellan”. Redan från början delade man in föreningens verksamhet sektorsvis: kolonial- och matvaruhandel, manufaktur- och beklädnadsbranscher, skohandelsverksamhet, maskin-, järn- och sportredskapsaffärer, kemikaliehandel, blomsterhandel och pappershandel.

Köpmannaföreningens första styrelse var sammansatt av följande personer: magister Axel N. Westerlund (ordförande), köpman Albert Westerlund (viceordförande), konsul Thor Ervast (sekreterare), direktör Emil Kock (kassör), samt medlemmarna Albert Höglund, G. J. Holländer och A. L. Engström. Som suppleanter invaldes Mikael Schevelew, Uno Fors och Anders Löf. Föreningen erbjöd information, föredrag och kurser i försäljningsteknik, kassahantering, varukännedom, bokföring och kundbemötande. Även fönsterskyltning och reklamkunskap ingick i aktiviteterna.

År 1934 startade Köpmannaförbundet en egen tidning, *Hem och Härd*. Tidningens första provnummer utgavs samma år till Köpmannaförbundets kongress i Jakobstad

Jakobstads köpmannaförening föddes ur tidens kris.

och utkom två gånger per månad. År 1963 fick ännu 60 procent av de svenska hushållen i staden tidningen (2400 exemplar). Stora förluster, samt minskad prenumerantkrets, tvingade förbundet att lägga ner *Hem och Hård* fem år senare, d.v.s. 1968.

En liten återblick till mitten av 1930-talet låter oss känna in tidsandan bland stadens köpman och privatföretagare. När den första Finlandssvenska köpmannakongressen hölls i Jakobstad, 29-30 juli 1934, uttryckte sig föreningens ordförande, Axel N. Westerlund, i följande stolta ordalag:

”Vart vi än blicka, överallt har enskilt initiativ och privat företagsamhet lämnat de djupaste spår i vårt materiella och

kulturella liv. Vi behöva blott nämna namn sådana som Strengberg, Malm, Schauman, för att erinras om vad djärv, framsynt företagsamhetsanda, mångfacetterad initiativrikedom och kamptrotsigt sinne betyda för ett samhälle.”

Axel Westerlund var djupt engagerad i frågan om fri köpenskap. Han var en inbiten, svuren motståndare till allt kooperativt tänkande, vilket han betraktade som en gren av socialismen. Den enskilda, privata företagsamheten såg han som själva förutsättningen för vägen till en ljusare framtid för samhället.

Den nygrundade föreningen kom knappt längre än till

startgrupparna. Vinterkriget bröt ut hösten 1939. Krigsläget hejdade de flesta av föreningens utvecklingsidéer, framtidsplaner och fortsatta aktiviteter. Vardagen kom snart att bestå av prisreglering, ransonering och varubrist. De goda skördarna 1942–43 hjälpte upp försörjningsläget en aning, men det var svårt att få tag i t.ex. skor, tyg och kaffe. Det var inte ovanligt att kunderna köade redan från fyratiden på morgnarna om man hade hört rykten att en eftertraktad vara hade inkommit. Butikernas expansionsmöjligheter kringkars rejält. Eftersom flertalet köpmän befann sig vid fronten, och deltog aktivt i både vinter- och fortsättningskriget ända fram till krigsslutet hösten 1944, låg Köpmannaföreningens verksamhet i träda under flera år.

Först år 1946 kunde aktiviteterna återupptas med full kraft inom Köpmannaföreningen med järnhandlaren Sigurd Gustavson (allmänt kallad ”Järnkanslern”) som ordförande. Gustavson höll i ordförandeklubban fram till 1954.

Det politiska klimatet var spänt, för att inte säga delikat, inför fredsslutet. I november 1947 möts vi i *Jakobstads Tidning* av rubriken ”En motvikt bör skapas mot strävan till statssocialism”. Vi denna tid hade den lokala privatföretagarföreningen ett hundratal medlemmar. Om handeln, vilket man befarade, blev ett monopol för staten skulle konkurrensens sporre till framsteg saknas. Sigurd Gustavson fastslog att:

”Privatföretagarna har socialiseringsspöket svävande över sina huvuden. Genom propaganda och agitation måste vi /.../ skapa en motvikt till tidens strävan till statssocialism och till ökat inflytande av gynnad kooperation.”

Verksamheten framöver blev livlig i föreningen. Under privatföretagarveckan 1947 höll Köpmannaföreningen en välbesökt barnfest. Medlemmarna deltog i kongresser och mässor i Vasa, Helsingfors, Hangö, Borgå och Pargas. Utfärder runtom i landet arrangerades. Utlandsbesök företogs till Danmark och Sverige, där man bekantade sig med olika affärsverksamheter och företagsformer i bl.a.

Sigurd Gustavson, allmänt kallad ”Järnkanslern” var en svuren fiende mot allt statssocialistiskt styrt näringsliv.

Stockholm, Umeå, Lysekil och Skellefteå. Senhösten 1949 arrangerades matlagningskurser runtom i nejden, vilka enligt tidningsreferat hade väckt ”stort intresse bland karlfolket”. År 1949 höll Finlands svenska köpmannaförbund sin kongress i Jakobstad med närmare 400 deltagare från hela landet. En jubileumsmässa hölls i juni 1952 i samband med stadens 300-årsjubileum.

I Köpmannaföreningens kärntrupp under 1950-talet ingick bl.a. Albert Westerlund, Uno Fors, Jacob Lillkvist, Emil Kock, Herman Tuhkanen, Hans Nylund, Johan Finne, W. V. Ståhl, Edit Westerlund, Gunnar Myntti, Gösta Lindholm och Petter Löf.

Även efter att kriget hade upphört, och fred etablerats i landet, höll varubristen i sig. Redan vid 1940-talets slut, berättar Kai Hoffman i *Jakobstads historia*, experimenterade man i Jakobstad med självbetjäningbutiker, s.k. ”snabbköp”. Framgången lät dock vänta på sig ända till slutet av följande decennium. Varuutbudet var för magert och de mindre butikerna kunde av praktiska skäl inte byggas om till smidiga självbetjäningssenheter innan 1960-talets höghusboom och utbyggnad av förörterna kom igång.

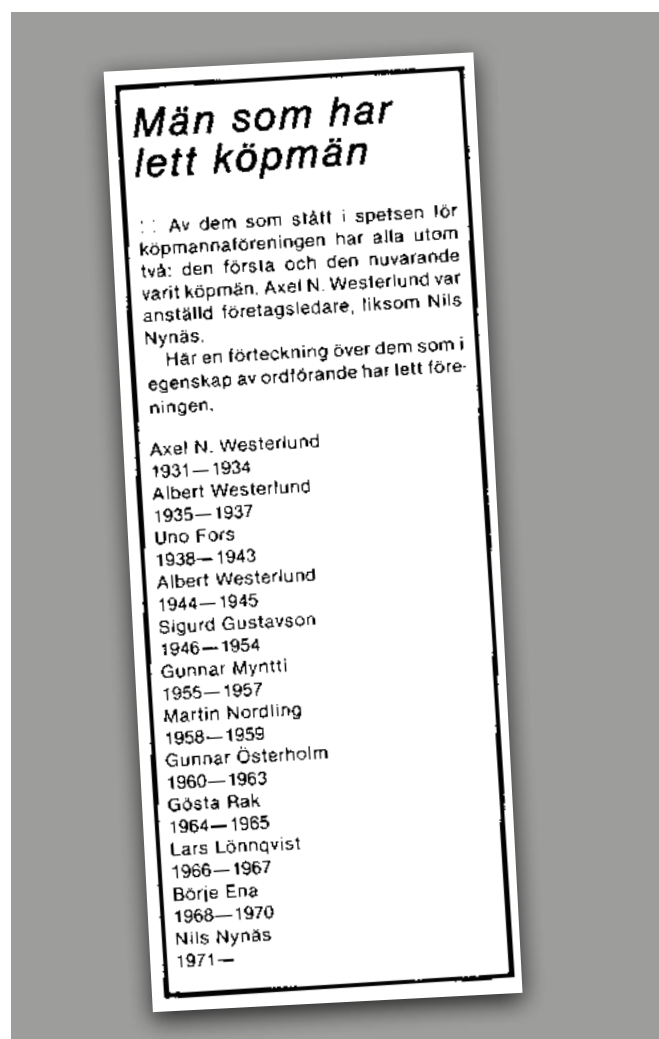
Först vid inträdet till 1950-talet lättade läget. Decenniet blev seklets bästa vad handeln beträffar. Det fanns varor. Det fanns penningstarka kunder. Däremot fattades giltiga prisöverenskommelser mellan köpmännen, som kunde ha garanterat en säker bruttovinst. Den prissättning, som utgick från partiaffären till alla köpmän med lika utförsäljningspris på varorna, förmedlades via en "telefonkedja". Specialerbjudanden var vid denna tid ett okänt begrepp. Köpmän samlades om morgnarna vid partiaffären, dåvarande *Myntti & co*, över en kopp kaffe. Köpman Martin Nordling har berättat hur telefonkedjan upprätthölls för att raskt få ut prisbesked till traktens olika köpmän. De köpmän, som först fick prisbesked om en vara, ringde upp tre, fyra andra köpmän, vilka i sin tur vidarebefordrade informationen. "Djungeltrumman" fungerade som ett slags samarbetsgaranti. Köpmännens telefonkedja användes ända från efterkrigstiden till långt in på 1950-talet.

Mot slutet av 1950-talet ställdes köpmännen i Jakobstad inför en omfattande strukturomvandling. Snabbköps- och lågprisbutikerna började sakta invadera marknaden under 1960-talet, med påföljande butiksdöd bland kvartersbutikerna i stadens utkanter. Verksamheten var livlig inom Köpmannaföreningen under detta decennium. Man anordnade kurser av olika slag och höll gemensamma köpmannadagar. Studieresor företogs runtom i landet. Man samlades till köpmansträffar både i Österbotten och i Västerbotten på andra sidan Kvarken för att utbyta kunskap och erfarenheter. En viktig del av föreningens insatser bestod i många och långa diskussioner med hälsovårdsmyndigheterna. Tack vare den egna föreningen kunde köpmännen utöka och sprida sina kunskaper om alla nya hygienkrav och därmed skapa högklassiga butiker.

Den negativa trenden på 1960-talet gick, trots alla stimulansåtgärder och förebyggande insatser, ändå inte att hejda. Den nedåtgående spiralen innebar ett hårt slag för många småskaliga köpmän, som nödgades lägga ner sina butiker. Man kan tala om en strukturrationalisering där "varuhus, marketaffärer, lågprisbutiker samt närbutikshallar eller servicecentra utvecklades på

bekostnad av småföretagare". I och med lågprisbutikernas tillkomst i januari 1968 infördes en helt ny epok i handelns utveckling.

Myntreformen vid årsskiftet 1962/1963 bidrog dessutom inledningsvis med problem innan kunderna hade vant sig vid det nya penningvärdet och de nya varupriserna. Även om omräkningen var enkel (en vara som före reformen kostade 10 000 mark kostade 100 mark efter 1963) tog det flera år innan det nya penningssystemet satt i ryggmärgen.

Spalt ur Köpmannaföreningens 50-årsstidning.

Småskalighet som välfärdsgrund

Alltifrån grundandet 1931 har Köpmannaföreningens högt ställda mål varit att gynna näringslivet, och i synnerhet den privata företagsamheten, i Jakobstad. Denna ambition har aldrig svikits. Arbetet med skolningsverksamhet, yrkeskurser, studieresor och informationstillfällen har varit omfattande under decenniernas gång.

Det är inom denna ram, som man i början av 1960-talet insåg behovet av professionell bokföringsservice för stadens mindre affärsidkare. Man ville bidra till att skapa en solid och solvent grund för småföretagarna. Det skulle visa sig att idén om en bokföringsbyrå, som ledde till *Facits/Jbb:s* grundande år 1964, hade närts på flera håll. Bland andra stadens banker och grossister hade uppmärksammat svårigheterna med den alltmer komplicerade lagstiftningen samt observerat att många företagare kände sig otillräckliga beträffande den egna ekonomiska kompetensen. Resultatet av dessa diskussioner, som fördes på flera håll och oberoende av varandra, ledde till att *Bokföringsbyrå Facit* grundades år 1964 i Köpmannaföreningens regi.

Konjunkturerna under 1970-talet gav överlag större anledning till framtidstro än det föregående decenniet. Statistiken i Köpmannaföreningens historia visar med klar tydlighet att den privata sektorn i Jakobstad utvecklades under 1970-talet jämfört med den kooperativa marknadsverksamheten. Däremot stod man inför ett förändrat köpbeteende bland kunderna, något som mer än

tidigare krävde lyhördhet inför marknadsutvecklingen.

Under 1970-talet var småföretagarna en både stor och viktig arbetsgivare i Finland som helhet. Statistik och siffror talar klarspråk: av landets 15 000 industriföretag sysselsatte 12 000 företag mindre än tio anställda. Småföretagen stod för beräkningsvis 20 procent av arbetskraften inom industrin. Siffran stiger ytterligare när man räknar in de många arbetsgivarna inom servicenäringen.

Trots ovannämnda goda siffror var problemen flera. Småföretagarbanan tycktes inte riktigt attrahera de unga under 1970-talet. Generationsväxlingen hejdades eftersom man ofta saknade efterträdare inom den egna familjekretsen. En annan bromskloss var ogynnsamma övergångsvillkor, vilket ledde till nedläggningar eller samgång med större företag. Ägande utspjutt på flera aktieägare var ett förmånligare alternativ. Höjningen av arvsskatten bidrog ytterligare till denna negativa utvecklingstrend.

Satsning på småföretag var, enligt Köpmannaföreningen, inte viktig enbart i ett nationellt perspektiv för att skapa underleverantörer till storföretagen och exportindustrin. Det behövdes alltid, betonade man, en levande undervegetation av mindre företag. Många storföretag hade, påpekades det ofta, grundats ur småskalighet. Om benen slogs undan för de mindre företagen kunde fundamentet för hela den ekonomiska utvecklingen raseras.

Från Köpmannaföreningens sida talade man varmt för decentralisering, en bättre och tydligare regionalpolitisk planering, lokal kännedom samt en enklare och mer åskådlig statlig lagstiftning. Man menade att staten, med alla sina detaljerade och komplicerade juridiska bestämmelser, ofta ställde orimliga krav. Från föreningens sida ansåg man att statens lagar och förordningar inte i tillräckligt hög grad beaktade småföretagens unika förhållanden. Hit räknade man framför allt arbetarskyddsbestämmelserna och den då aktuella företagsdemokratimodellen, som primärt lämpade sig bättre för medelstora och stora företag.

Ur Köpmannaföreningens perspektiv gick välfärden och det idealiska samhället sida vid sida med småskalighet och tryggad privatföretagsamhet. Synen att ”det som är stort är bra och det som är större är ännu bättre” ansåg man leda till en snedvriden urvalsprocess. En närmast oreglerad ekonomisk frihet för utvecklingen av allt större enheter skulle skapa ett företagarklimat där de starkare fritt kunde tränga ut små och svagare företag. Statens medverkan och ingripande i näringslivet var, enligt Köpmannaföreningens övertygelse, nödvändig för att förhindra såväl privat som statlig maktkoncentration.

Hela nejdens köpmannaförening

Köpmannaföreningen i Jakobstad utvidgade snart sin verksamhet även rent geografiskt. Tanken hade varit aktuell sedan mitten av 1960-talet. När Nykarleby affärsmannaförening och Gamlakarleby köpmannaförening upplöstes, 1969 respektive årsskiftet 1975-76, anslöt sig köpmännen från de båda städerna till broderföreningen i Jakobstad. Som en markering på sin regionala förankring ändrades föreningens namn år 1973 till Jakobstadsnejdens köpmannaförening r.f. Även de svensktalande köpmännen i Karleby, ett trettiotal, anslöt sig till nejdens nya utvidgade förening. Verksamhetsområdet kom därmed att sträcka sig från Karleby i norr till Munsala i söder och omfattade därmed tre städer med kringliggande landsbygd.

Under 1970-talet fortgick, som Köpmannaföreningen såg det, en nationellt ödesdiger koncentration av näringslivet, förvaltningen och bebyggelsen. Temat var högeligen aktuellt när Finlands svenska köpmannaförbunds årskongress hölls i Jakobstad den 12 september 1976. Under den tillspetsade rubriken ”Intresserar politikerna sig för småföretagarna?” belyste riksdagsman Håkan Nordman de aktuella orosmolnen på småföretagarhimlen:

”Som exempel kan nämnas att antalet småindustrier har minskat med två-tre procent i året under 1970-talet, företrädesvis företag med mindre än tio anställda har upphört eller fusionerats. Butiksdöden har härjat i ungefär likadan omfattning, men en uppbromsning kan skönjas.”

Nordman varnade för en övertro på stordriftens fördelar. Han avvisade också den alltför aningslösa tilltron till ett näringsliv, där ”de ekonomiska lagarna själva svarar för balansen”. Det synsättet är, underströk han, ödesdigert för småföretagen. I sitt tal gisslade han den alltmer synliga strävan efter snabb ekonomisk tillväxt genom effektivt utnyttjande av arbetskraft och kapital. Med teknikens hjälp, och genom människofientliga rationaliseringar, skulle allt produceras med en allt mindre insats. Utvecklingen hade, enligt Nordman, lett till en strukturomvandling och folkomflyttning, som myndigheterna stimulerade – oberoende av om deras politikpraxis gynnade människornas välbefinnande eller ej. Omvandlingen hade varit sällsynt kraftig i Finland under de senaste tio åren, framhöll Nordman. I sitt tal tog han ytterligare upp den skeva skattepolitiken:

Skattepolitiken är inte gynnsam för mindre företag. Undersökningar visar att småindustrin betalar dubbelt mera direkta skatter i förhållande till omsättningen än industrin i medeltal. Lagervärdet är bara hälften i småindustrin av vad det är i industrin i medeltal i förhållande till omsättningen. Även bolagsskatten är gynnsammare för storföretagen. Förmögenhets- och arvsskatten drabbar hårdare familjeföretagen än stora bolag med spridda ägare. Vidare är löneskatten eller arbetsgivarnas socialskyddsavgifter enligt nuvarande utformning tyngre att bära för småindustrin och

Köpmannaföreningen styrelse jubileumsåret 1981. I första raden fr.v. Harry Åström, Tellervo Finnäs, Nils Nynäs, Jarl Haga, Gösta Rak. Stående ser vi Bruno Nyqvist, Bengt Ahlsund, Ernst Lönnqvist, Karl-Johan Sundgren, Olavi Ketälä, Lars Lönnqvist, Bror Ceder och Svante Bergvall.

servicenäringsarna, som i regel är arbetskraftsintensiva.

Håkan Nordmans tal spetsades med en både ekonomisk och socialpolitisk udd. Vad det ytterst handlade om var att trotsa de pessimistiska profetior, som spådde att glesbygdens öde var att avfolkas, att småföretagarnas framtid stod och föll med fusioneringar samt att småbutiker obönhörligt sopades bort av supermarketer. Köpmännens vision, förmedlad genom Nordman anno 1976, var att samarbete mellan enskilda, kommunen och staten kunde hejda glesbygdens sotdöd – utan att man fördenskull måste ”vrída utvecklingen tillbaka och återkalla gårdagens samhälle av fattigdom och sociala skrankor”.

På 1970-talet hade Köpmannaföreningen samlat så pass många år på nacken att man började bli medveten om sin egen historia. År 1976 kunde föreningen inviga ett köpmannamuseum i Jakobstad inne i en byggnad på stadsmuseets gård.. Tanken hade grott en längre tid och sedan flera decennier hade man samlat på gamla föremål för detta ändamål. I synnerhet butiksdöden under 1960-talet hade genererat ett överflöd av potentiella museiföremål. Museet, som invigdes den 11 september 1976, speglade främst butikinteriorer från 1920-talets minuthandlar.

Femtioårsjubileum och framtidstro

Ar 1981 var det dags för Köpmannaföreningen att fira sina 50 aktiva år. När jubileumsåret stod för dörren kunde föreningen räkna in 119 företagsmedlemmar och ett tjugotal personmedlemmar. Av medlemmarna kom 80% från Jakobstad, 10 procent från landsbygden och 5% vardera från Karleby och Nykarleby. Vid denna tid hade också Jakobstads befolkningmängd nått sin kulmen: 20 700 invånare, varav 11 447 var svenskspråkiga (55,3%) och 9 232 finsktalande (44,7%).

Historiken inför föreningsjubileet sammanställdes av redaktör Alf Snellman och publicerades i tidskriftsform. I sitt festtal vid jubileet sammanfattade *Jakobstads Tidnings* dåvarande chefredaktör Ole Jakobsson tidsandan i landet:

”Handeln har inte bara att försöka täcka ett intäktsunderskott för 1981 om ca 100 miljoner mark. Handeln måste också finna sig i en ganska radikal förändring i konsumtionsmönstren, från en kraftigt minskad andel av dagligvaror till en ökning av köp av upplevelser och tjänster.”

Det är både med igenkännande och nedstämdhet, som man nu efteråt lyssnar in Ole Jakobssons samtidsanalys. När han konstaterar att ”världens grundtillgångar inom de flesta grupper är begränsade”, samt att ”vår livsmiljö är utsatt för överexploatering och sektorsvis direkt hotad”, kunde kritiken lika gärna vara formulerad i vår egen tid.

Att Jakobsson optimistiskt ändå trodde att ”slit- och

slängperioden knappast återkommer”, och att ”produktionen kommer att vara mindre konsumtionsstimulerande än under den tidigare häftiga tillväxtperioden”, känns i efterhand som en alltför ljus framtidsbedömning. Det har snarare visat sig vara tvärtom, även om vi numera hör alltfler röster för det etiska och ekologiska tänkande som Jakobsson aviserade. I accelererande takt har massproduktion ändå drivit bort mycket av det småskaliga och miljötillvända.

I sitt jubileumstal underströk Jakobsson vikten av ett etiskt synsätt även inom den kommersiella och kapitalistiska sfären:

”De som sysslar med tillverkning och spridning av varor och tjänster kommer inte förbi det som finns i begreppet livskvalitet. Och det är där det grannlaga, känsliga och det delvis moraliskt och etiskt svårbemästrade i framtidsplaneringen finns.”

En viktig milstolpe i Köpmannaföreningens historia nåddes den dag då det nybyggda Köpmannahuset stod klart för invigning 1981. Lagom till föreningens 50-årsjubileum kunde det nya huset tas i besittning, som man lovordade som ”ett fint och ståtligt hus, säkert ett av de snyggaste här i stan”. Hit flyttade *Jakobstads Bokföringsbyrå* och huset är fortsättningsvis byråns hemadress. Turerna kring Köpmannahusets tillkomst behandlas utförligare och separat längre fram i denna historik.

VD Nils Nynäs framför det pågående bygget av Köpmannahuset i början av 1980-talet.

Samma år som köpmännen i Jakobstad firade sin fest höll också Helsingfors köpmannaförening sitt 50-årsjubileum – ett bevis om något på att köpmännen i Jakobstad, som aktiva medlemmar i Finlands svenska köpmannaförbund, hade varit på alerten. Man hade följt med sin tid också sett ur ett nationellt perspektiv.

IV

Staden får
sin första
bokföringsbyrå

Från Facit till Jakobstads Bokföringsbyrå

Aret var 1964. Den första oktober detta år grundade Jakobstads köpmannaförening efter en tids planering bokföringsbyrån *Facit*. Sex år senare skulle byrån ombildas till ett aktiebolag, som välkomnade traktens köpmän och företagare som aktieägare. I det skedet gick man även in för ett namnbyte. *Facit* blev *Jakobstads Bokföringsbyrå*, i dagligt tal förkortat till *Jbb*.

Bokföring är varje företags A och O. Dubbel bokföring baserar sig på en samling regler för bokföring och utgör alltså fortsättningsvis internationell standard för all näringsverksamhet. Varje verksamhet bokförs på minst två olika konton: *debit* (dit verksamheten tillför resurser) och *kredit* (varifrån verksamheten tar sina resurser). Idén bygger på att summan av alla debiteringar kräver lika stor summa krediteringar på minst ett annat konto för varje transaktion. Målet är att skillnaden mellan debit och kredit för varje transaktion skall landa i en nollsumma. Metoden med dubbel bokföring blir därmed till viss grad självkontrollerande. Den dubbla bokföringen visar vad verksamheten *har* samt *hur* och *varför* den har vad den har.

De första anställda vid *Facit* klarade sig i stort sett med papper och penna, huvudräkning, enklare räkne- och skrivmaskin samt en bokföringsbok med linjerade tabeller. Modellen för bokföringspraxis var, och är fortfarande, amerikansk. I mindre skala tillämpades också s.k. taylorisk bokföring.

Det ekonomiska och ideella tänkandet har förändrats

En ung VD Nils Nynäs tar för sig av jultårtan tillsammans med Kristina Hongell (f. Nyman) från reklamavdelningen.

radikalt jämfört med den tid då bokföringsbyrån grundades. En historisk återblick får vi genom en reflektion av dåvarande VD Nils Nynäs i hans festtal inför bokföringsbyråns 40-årsjubileum:

”Syftemålet med en egen bokföringsbyrå var att ge kunderna service i bokförings- och skattefrågor till

Nils Nynäs i arbete. Penna, papper och huvudräkning räckte till inom bokföringen på 1960-talet.

självkostnadspris, inte i förtjänstsyfte. Det var först för 10-15 år sedan som tankegångarna ändrades och krav på kapitalavkastning kom in i bilden. I dag vet vi alla att ett stabilt och bra företag skall ge vinst och ha ett tillräckligt eget kapital för att klara sig i konkurrensen och framtida utmaningar.”

Disponent Fredrik Österholm fanns med i bilden redan när *Bokföringsbyrå Facit* grundades år 1964. Han har följt med i *Jbb*:s femtioåriga tekniskt svindlande process där man började med räknesnurror och nu kör avancerade dataprogram i bokföring och fastighetsförvaltning. Den

grosshandlarfirma, där han var anställd i början av 1960-talet, hade händelsevis, samtidigt med några av Köpmannaföreningens medlemmar, själv börjat nära planer på att grunda en bokföringsbyrå – om dock utan större entusiasm.

”Som grossist såg man ju ofta att många köpmän inte behärskade att sköta ekonomin så som den borde skötas. Affärsmännen räknade ofta bara med dagens kassasumma eller månadens inkomster. De skapade sig ingen helhetsöverblick över hur affärerna egentligen gick på längre sikt. Det ledde tyvärr till att de ofta hamnade i skuld hos sina grossister”, minns han.

Bankerna i staden hade noterat samma problem, men ingen ville riktigt ta första steget till att grunda en bokföringsbyrå. Det fanns visserligen privata personer, t.ex. pensionärer från Strengbergs tobaksfabrik eller Wårtsilä, som hjälpte köpmännen med deras bokföring, men de insatserna uppfyllde inte de allt mer tilltagande redovisningskraven.

”Utvecklingen på lagsidan efter 1960 var alltför komplicerad och enorm för att pensionerade ekonomer skulle kunna följa med alla nya krav. Vi på *Ab Granholm Oy* började känna oss tvungna att etablera en bokföringsavdelning, men när vi hörde att Köpmannaföreningen hyste samma planer blev vi rent ut sagt lättade över att vi själva slapp ta det ansvaret”, konstaterar Österholm nu i efterhand.

Det var inte ristet i sten eller skrivet i stjärnorna att idén om en egen bokföringsbyrå skulle landa i konkret verklighet 1964. Beslutet föregicks av ett flertal styrelsemöten där konsensus kring planerna inte sågs som en självklarhet. Både energiska, driftiga ja-sägare, med siktet inställt mot framtiden, och mer försiktiga nej- eller kansasägare, av hänsyn till den då magra ekonomin, bollade idén fram och tillbaka. Optimismen satt vid styrelsebordet och samtalade med pessimismen; man vägde de konkreta riskerna mot okända möjligheter. Det handlade om mod och risktagande, om en företagsresa in i en okänd framtid kontra en mer jordfast och försiktig

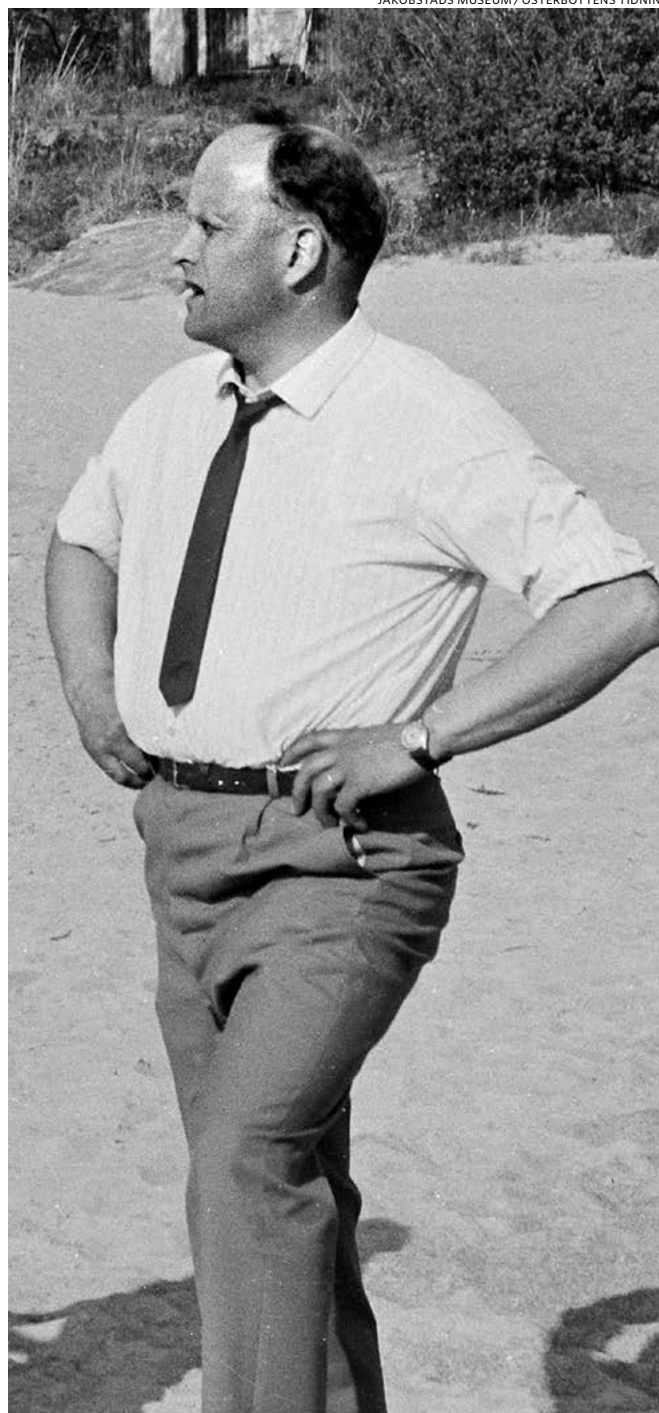
skepticism. Köpmannaföreningen saknade nämligen vid denna tid egna resurser och tillgångar. Projektet skissades på minst sagt svaga ekonomiska grunder.

Tanken på en egen bokföringsbyrå utmynnade ändå, trots närmast obefintliga ekonomiska förutsättningar, i konkret handlingskraft. Två eldsjälar brukar ofta framhållas som de drivande initiatorerna bakom projektet: köpmännen Lars Lönnqvist och Gösta Rak. Tack var deras envisa uthållighet och framtidstro kunde beslutet slutligen klubbas igenom i styrelsen.

Starten för *Facits* del skedde blygsamt i en liten lägenhet på Styrmansgatan med endast en anställd, Nils Nynäs. Byrån ägdes av Köpmannaföreningen. Expansionen lät dock inte vänta på sig. Redan efter tre månader uppstod behovet att anställa ytterligare en person. Det var framför allt den nya omsättningsskattelagen från den första januari 1964 som gynnade det lilla enmansföretagets utveckling. Att bokföringsbyrån från början stod inför en gynnsam framtid kan delvis tillskrivas de allt strängare och mångförgrenade kraven på bokföring och redovisning, som gjorde att många företagare inte klarade av, eller ansåg sig ha tid, att uppfylla alla nya lagar och direktiv som ställdes av olika myndigheter.

Den anspråkslösa lokalen på Styrmansgatan började snart kännas alltför trång. Köpmannaföreningen investerade följaktligen i en egen aktielägenhet på Södermalmsgatan redan året därpå. Det visade sig glädjande nog att fler och fler kunder vände sig till *Facit* med sina behov av de tjänster byrån kunde tillhandahålla.

År 1968, fyra år efter grundandet, framgick det att de optimistiska rösterna från 1964 hade lyssnat in tidsandan lyhört och korrekt. Det företag, som några hade betraktat som ett alltför vågat riskprojekt, stod snabbt och stadigt på egna ben. Nu, 1968, hade personalen utökats till hela tolv anställda. Åren som följde innebar kontinuerliga nyanställningar samt utvidgad verksamhet med nya serviceformer för kunderna. Tio år efter den blygsamma starten hade man ökat personalstyrkan till tjugoen personer. Som komplement till bokföringen införde man

Gösta Rak. En av eldsjälarna bakom *Facits* grundande.

tidigt bl.a. modern duplicerings- och kopieringsservice.

Vid de första mötesdiskussionerna kring idén att starta en bokföringsbyrå hade det konstaterats att Köpmannaföreningen måste kalkylera med att byrån under de första åren inte skulle bli inkomstbringande. Snarare var man inställd på att t.o.m. bidra ekonomiskt för att hålla det späda, nygrundade företaget vid liv. I sin överblick av det första decenniet gjorde VD Nils Nynäs följande konklusion kring den skepsis, som delvis hade hämmat tanken på att grunda en egen bokföringsbyrå i Jakobstad:

”Tio år efteråt är jag frestad att påstå att utan bokföringsbyrån skulle Köpmannaföreningen inte varit så stark som den är i dag. Yttrandet som fälldes vid planeringsmötet har under dessa tio år varit en styrka för mig, och det är glädjande att så här efteråt kunna konstatera att byrån ända från första året visat ett överskott – om dock inte så stort.”

Bokföringsbyrån behövde inte bekymra sig nämnvärt om framtiden. I sitt tal vid 10-årsjubileet konstaterade Nils Nynäs humoristiskt att ”riksdagens ständiga nya lagstiftningar nog sköter om att vi inte blir arbetslösa”. Tillväxten visade alltså inga tecken på att avstanna. Tvärtom. Under bokföringsfirmans första tio år skedde i medeltal två nyanställningar per år.

Det blev snart dags att än en gång vända blickarna mot nya idéer och rymligare och mer ändamålsenliga lokaler. Det visade sig dessutom att byråns kontinuerliga expansionstakt skulle komma att kräva ännu större utrymmen inom den närmaste framtiden.

Nya kundgrupper och modern datateknik

Den 1 april 1968 hyrde Köpmannaföreningen hela tredje våningen i det dåvarande Hartmanska huset (f.d. *Järn Ab*) på Choraesusgatan. *Facit* hade vind i seglen: detta år ökande personalstyrkan med hela 50 procent, från åtta till tolv anställda. När flyttlasset gick bestod personalen av endast åtta personer och de nya lokaliteterna tedde sig vid en första blick överdrivet tilltagna. Att man vågade hyra en så pass stor lokal berodde till stor del på köpman Börje Enas lugna optimism: ”Vi hyr lokalen nu. Nog får vi den utfylld”.

Man vågade steget. Vid den här tiden hade dessutom en anseelig potentiell kundgrupp tillkommit. Från och med den 1 januari 1968 blev landets bönder bokföringsskyldiga. Redan i oktober samma år anställde *Facit* en ansvarig person, vars första uppgift var att resa runt i bygden och värdera jordbrukarnas tillgångar. Därefter gav man sig i kast med bokförings- och deklarationsservice för lantbrukarna.

Samtidigt med flyttningen föddes flera idéer om hur man skulle fylla ut lokaliteterna på Choraesusgatan. En av dem handlade om att etablera en reklamavdelning. Man ansåg att skyltning och reklam hade försumrats försumrats av stadens köpmän. En säljande ”återupplivning” var av nöden. Den 1 juli 1968 öppnade *Facit* sin reklamavdelning där man hade anställt en person med heltidsansvar för PR-verksamhet. Starten gick trögt. Det var inte alldeles lätt att dels få köpmännen att inse

betydelsen av säljande reklam och dels få dem att förstå att professionell marknadsföring inte är gratis.

Annonsering hade tidigare förekommit endast sparsamt bland stadens affärer och företag. På 1950-talet kunde man på sin höjd läsa t.ex. att ”ett parti äpplen hade inkommit” eller att ”butiken hade kärnfria russin i sitt lager”. I och med varuhusetableringarna på 1960-talet förändrades attityderna. Men, som Alf Snellman skriver i Köpmannaföreningens 50-årshistorik, så var det först på 1970-talet som ”livsmedelshandeln på allvar rycktes med i annonskriget”. Ur det perspektivet förstår man att bokföringsbyråns satsning på reklam var ett välbetänkt strategiskt steg.

Att året 1968 kom att bli synnerligen expansivt för *Facit* framgår av att man detta år tog steget in i dataåldern samt etablerade en serviceform för inkasso och affärsjuridiska uppdrag. Satsningen på affärsjuridiska tjänster innebar ytterligare ett steg i byråns strävan att ge traktens företagare en allround-service i all praktisk-ekonomisk verksamhet. Databehandlingens intåg i bokföringen 1968 skedde till en början i experimentsyfte med Lars-Johan Lönnqvist på *Karljohans* som ”försökskanin”. *Karljohans* ägdes samfällt av Lasse Lönnqvist och Karl Janfelt, därav butiksnamnet.

Den datatekniska proceduren hade avancerat under 1960-talet men var i slutet av decenniet ännu jämförelsevis långsam i trafik. År 1968 gjorde *Facit* sitt intåg i ADB-världen. Byrån följde, som många andra, utvecklingen i sin

Jakobstads bokföringsbyrå växte snabbt till en kvinnodominerad arbetsplats. Här är några av Facits kvinnliga medarbetare i början av 1970-talet: Anna-Lisa Nylund, Margaretha Strandén, Marit Snellman, Agneta Wiklund, Brita Åkermark, Maj-Len Nynäs, Ulla Liljekvist, Tellervo Finnäs och Christina Heselius.

samtid och införskaffade den nödvändiga hålstansapparaten. För detta ändamål inleddes samarbete med *Helsingfors aktiebank (HAB)* och företaget *Sedab* i Stockholm. Databehandling av bokföringen var numera otänkbar utan kapacitet till stansning av bokföringsmaterial på den egna byrån. Materialet stansades i Jakobstad och skickades vidare till Helsingfors för datakörning. Proceduren innan bokföringslistorna sändes i retur tog tre dagar i anspråk. Denna service erbjöds även åt företag som själva skötte sina egna bokslut och sin deklaration.

Från att ha betraktas som ett nödvändigt ont började kunderna så småningom se bokföringen som ett viktigt hjälpverktyg i skötseln av det egna företaget. Månatliga datoriserade balans- och resultaträkningar underlättade framför allt företagets finansplanering.

År 1970 gick namnet *Facit* i graven. Byrån omvandlades till aktiebolaget *Jakobstads Bokföringsbyrå (Jbb)*.

Köpmannaföreningen ägde då 60 procent av aktierna och resten tecknades av föreningens medlemmar, dock inte fler än fem per medlem. Det inarbetade namnet *Facit* hade inte gått att inregistrera, men hade redan hunnit bli så etablerat i staden att många talade om *Facit* ännu flera år efter namnbytet. Den första offsetmaskinen införskaffades 1969 och ersatte den tidigare dupliceringsmaskinen. Investeringen på 17 000 mark ansågs då som en stor summa, men nödvändig för att kvalitetsgaranterat produkterna.

Utvecklingen av databehandling fortsatte stadigt. I början av 1970-talet inledde *Jbb* samarbete med *Snellmans Kött & Korv* och tillsammans investerade man i ett bokförings- och reskontraprogram. Samarbetet fortgick under ett par år tills *Snellmans* egen industriella tillväxt skapade behov av egen datamaskin.

Pionjär inom databokföring

Bolagsdokumenten för *Jbb* undertecknades den 15 januari 1970 och den 24 april samma år kunde man hålla konstituerande bolagsstämma. I mitten av september infördes bokföringsbyrån i handelsregistret efter en fördröjning p.g.a. att firmanamnet *Facit* inte hade varit möjligt att bibehålla. Man hade, som redan nämntes, införskaffat stansningsmaskin efter beslut om att byrån skulle övergå till ADB-bokföring. Nu startade man även upp sin egen disponentavdelning vid sidan av de befintliga bokförings-, lantbruks-, inkasso-, affärsjuridiska-, reklam- samt offsetavdelningarna. Tanken på disponentuppdrag, i första hand för bostadsbolag, väcktes initialt av Fredrik Österholm, som även ställde sig till förfogande som ansvarig för avdelningen. Christina Heselius hade tidigare anställts för att handha den nybildade reklamavdelningen.

Datautvecklingen var inte helt smärtfri för *Jbb*. Den mötte till en början både skepsis och motstånd från såväl ledande krafter och anställda som från revisorerna. Fyra år senare, 1975, köpte *Jbb* sin första datamaskin av märket Nixdorf, som var den första datamaskinen i sitt slag i Finland med bokföring på kassettbasis. Inköpet av Nixdorf gjorde *Jbb* till pionjär inom sitt område och medförde att man i realiteten kom att fungera som ett slags ”försökskanin” för datoriserad bokföring.

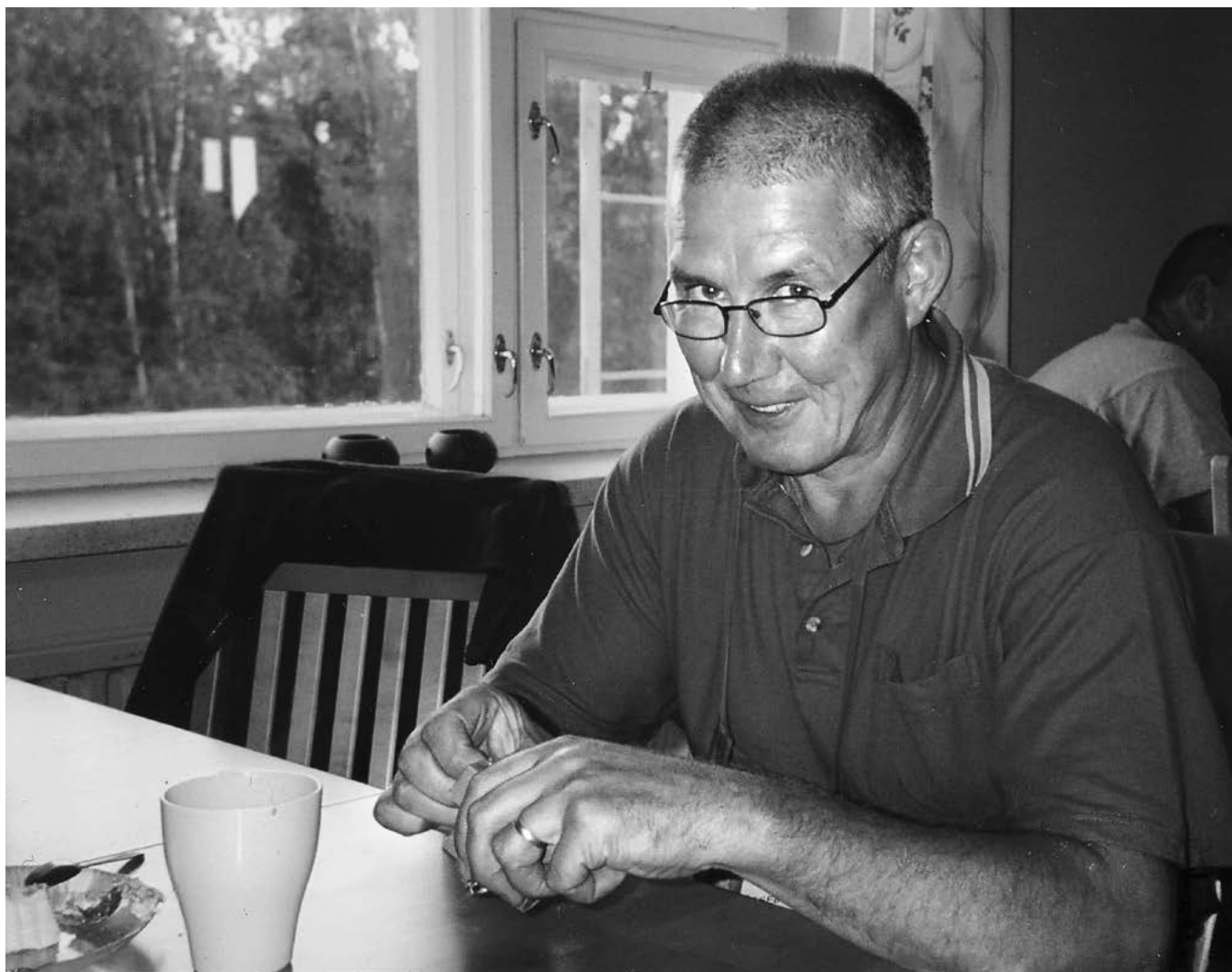
”På kassetterna kördes i första hand löner. Datakörning av bokföring gjordes på *Sedab* i Stockholm, där de stansades på hållremsa, senare på OSC-remsor. Därefter

skickades materialet till *Helsingfors aktiebanks* datacentral för inläsning och körning. Materialet kom tillbaka till oss en eller två gånger i veckan”, minns Rolf Ek som då var ansvarig som *Jbb*:s dataexpert.

Det har inneburit en stor och oöverskådlig kostnad för *Jbb* att följa med i dataålderns ständiga utveckling för att hålla sig à jour och kvalitetsgaranterat servicen för sina kunder. Nya dataprogram har ständigt utvecklats och tillkommit som en följd av den kontinuerligt växande lagstiftningen. Vad gäller själva datautrustningen har det krävts tekniska uppdateringar ungefär vart tredje, fjärde år.

Under 1970-talet fortsatte företagets positiva utveckling. Personalen uppgick i början av 1970-talet till fjorton heltidsanställda plus en person som arbetade på deltid. Hela detta decennium kan betecknas som en stabiliserings- och återhämtningsperiod och man kunde se tiden an med optimism. Disponentavdelningen hade fått en ”synnerligen lyckad start”, läser vi i protokollen, och den sammanlagda personalen hade stigit till sexton anställda. Den alltjämt ökande telefonkommunikationen medförde behov av en ny telefoncentral med tre externa och sexton interna telefonlinjer.

Utvecklingen inom lagstiftning och beskattning har ju under de senaste femtio åren förändrats kontinuerligt. Vart och vartannat år har något moment i näringskattelagen, inkomst- och förmögenhetsskattelagen, bokföringslagen och deklareringsförfarandet preciserats, ändrats eller

Rolf Ek har varit Jbb:s dataexpert i flera decennier.

omformulerats. Amerikansk bokföring som metod, liksom själva bokföringsmaterialet, har däremot inte förändrats nämnvärt under företagets 50-åriga historia.

Särskilt 1970-talet var de många juridiska förändringarnas tid. Skattemyndigheternas allt strängare lagstiftning hade gjort att bokföring och beskattning nästan vuxit till en egen vetenskap i sig. Förutom årliga skattelagsändringar tillkom en ny omsättningsskatt,

införande av mervärdesskatt, ny bokföringslag och näringskattelag. Alltfler mellanstora och mindre företag insåg nödvändigheten av professionell assistans för att följa med lagändringar, nya förordningar och generellt hålla sig uppdaterade med alla skiftande tolkningar i skattedjungeln.

I synnerhet den nya näringskattelagen (1.1.1969) hade med sina skärpta krav på bokföring och deklaration

VÄLKOMMEN TILL OSS!

HÄR ÄR NÅGRA AV VÅRA TJÄNSTER

Vårt utbud av tjänster är mångsidigt och tidsenligt — precis det du som företagare eller lantbrukare behöver.

Till oss kan du komma t.ex. när det gäller

- bokföring, dataservice
- auktoriserad fastighetsförmedling (AFF)
- fastighetsförvaltning
- företagskonsultation
- skattefrågor
- bostadsförmedling
- kopiering med moderna maskiner

PS

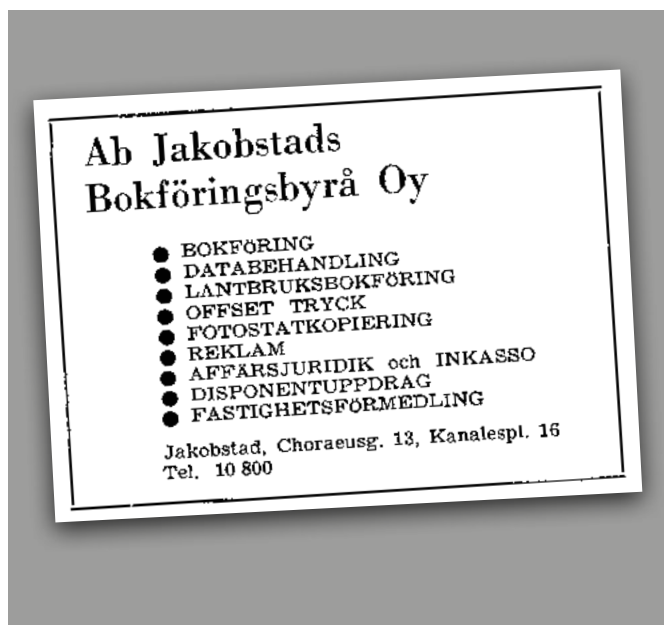
Vi är också glada över att kunna ta emot dig i nya moderna kontorsutrymmen.

Välkommen in!

Ab Jakobstads Bokföringsbyrå

Stationsvägen 1, 68600 JAKOBSTAD, Tel. 967-10 800

Jakobstads Tryckeri • F. Tidnings AB • 1981

Annons i Pedersöre 1974.

medfört extra arbete för alla företagare och näringsidkare. Fjorton olika utredningar skulle härefter bifogas till deklARATIONEN. I vissa fall sträckte sig den nya lagen retroaktivt tillbaka ända till år 1965. En central punkt i den nya näringssskattelagen var att alla utgifter och förluster, som härrörde från näringsverksamheten, var principiellt avdragsgilla. Avdrag fick i fortsättningen göras för t.ex. annonsering, reklamvisning, reklamgåvor, varudemonstrationer, skäligen representationsutgifter, förluster p.g.a. försnillning och stöld, konstaterad värdenedgång på finansieringstillgångar, kundfordringar som förfallit och blivit värdelösa, års- och omsättningsrabatter samt medlemsavgifter till arbetsmarknadsorganisationer. Begreppet kapitalförlust ingick inte längre i den nya lagen. Rätt till avdrag för ränta på in-tecknad gäld vid kommunalbeskattningen förbättrades också genom den nya näringssskattelagen.

De tjänster som *Jbb*, och andra bokföringsbyråer runtom i landet, kunde erbjuda var många. Att göra upp bokslut var en viktig serviceform där byrån, med sin djupare

sakkunskap om t.ex. var gränsen för prövningsbeskattning gick, kunde hjälpa företagen att klara sig med minsta möjliga skatt. Reskontra och fakturering sköttes med dator på ett smidigt sätt av byrån, vilket medförde att kunderna fick ränteträkning på handeln. *Jbb* kunde ytterligare ge en hjälpande hand vid uppföljning av fordringar så att kreditförluster kunde minskas eller t.o.m. helt och hållet elimineras genom åtgärder i god tid.

Andra serviceformer som bokföringsbyrån utvecklade var expertrådgivning vid låneansökan från t.ex. U-områdesfonden, olika bidragsansökningar, som t.ex. investerings- och startbidrag. Att fylla i finansierings- och lönsamhetskalkyler krävde både erfarenhet och tid, något som bokföringsbyråns fackmänniskor kunde underlätta för sina företagskunder. Löneuträkningar, lönsamhetsberäkningar, analys av bokslut samt ifyllande av APL- och olycksfallsårsanmälan ingick också i *Jbb*:s utbud av tjänster.

Framför allt kontakter till skattemyndigheterna, kontroll av beskattning och eventuella besvär till olika instanser hörde ytterligare till *Jbb*:s uppgifter. Uppdragslistan omfattade även hjälp vid bolagsbildningar, ändring av bolagsform, avyttrande av företag, upplösning av bolag – bara för att nämna några exempel. Råd och hjälp kring löneavtalsfrågor, försäkringsärenden och sjukförsäkringsfrågor kan ytterligare läggas till byråns olika servicetjänster.

Disponent- och fastighetsförmedlingen

JAKOBSTADS MUSEUM / ÖSTERBOTTENS TIDNING

Fredrik Österholm (t.v.), senare chef på Jbb:s disponentavdelning har varit med från bokföringsbyråns väg från idé till verklighet. Nils Nynäs och Nils J. Wiklund står bredvid.

I början av 1970-talet gav man sig även in i disponent- och fastighetsbranschen. Fredrik Österholm hade, som tidigare anställd vid *Ab Granholm Oy*, handhaft en del disponentuppdrag och därmed blivit förtrogen med trakten mellan Vasa och Karleby. Bank- och

fastighetsbranschen i Jakobstad hade sedan länge efterfrågat en disponent- och fastighetsbyrå i staden, men ingen hade visat sig riktigt pigg på att starta upp en dylik verksamhet. Det föll sig naturligt för Fredrik Österholm att engagera sig i *Jbb:s* blivande disponentavdelning, eftersom

han efter Åke Stürmers pensionering hade fått överta disponentskapet för *Oy Rettig Ab:s* alla fastigheter.

”Som grosshandlare hos *Ab Granholm Oy* kom jag in i Köpmannaföreningen och hade dessutom redan genom mitt arbete fått lite kunskaper om fastighetsskötsel. För de flesta är ju inköp av egen aktielägenhet en av deras livs viktigaste affärer. Jag hade ju också sett att disponentsyslan inte alltid sköttes med tillräcklig insyn i fastighetsekonomi och juridik”, berättar Fredrik Österholm.

Efter att Fredrik Österholm fört diskussioner med Karl Snellman, Lars Lönnqvist och Nils Nynäs talade man ihop sig kring tanken. Planerna resulterade i att den nygrundade disponentavdelningen inledde sin verksamhet inom *Jbb:s* företagsramar den 1 december 1972, lokaliserad i *Jäm Ab:s* hus. I flera år sysslade man med både disponentuppdrag och senare även med fastighetsförsäljning med Nils Wiklund som mäklare.

Jbb:s fastighetsförvaltning startade enligt fastighetsförbundets modell i liten skala med endast Fredrik Österholm som anställd.

”Mycket snart utökades personalen med Lars Riska och efter ett par år anställde vi Margareta Isakas, Marlene Östman, Leila Nyman, Christer Portin och Britt-Marie Harju. Jag vågar nog påstå att disponentavdelningen inom *Jbb* var med om att skapa en bättre fastighetsförvaltning här i staden”, summerar Österholm.

Under åren 1972-1973 utvidgade *Jbb* sin verksamhet med fastighets- och bostadsförmedling efter att Nils J. Wiklund hade införskaffat behörig kompetens för denna bransch. I årsberättelsen läser vi att ”den nya avdelningen fick en synnerligen lyckad start genom det samarbete som etablerades med *Byggnadsbyrå H. Backlund* och *Byggnadsplanering D. W. Olin*”.

Inom personalen noterar vi detta år flera nyanställningar, bl.a. genom att vicesnotarie Hilka Björklund knöts till inkasso- och juridiska avdelningen. Sammanlagt hade *Jbb* nu aderton heltidsanställda och en person anknuten till byrån på deltid.

Disponentverksamheten växte tillfredsställande

expansivt under sina tre första år. Vid den nyinrättade avdelningen hade man snabbt kalkylerat det växande behovet av dylika tjänster. Man kom dagligen i kontakt med kunder, som antingen sökte bostäder eller ville hyra ut eller sälja bostäder och fastigheter. Byrån anhöll om rättigheter gällande fastighetsförmedling hos länsstyrelsen den 15 december 1972, vilket beviljades utan byråkratisk fördröjning.

Åter en gång möter vi *Jbb:s* ständigt återkommande men i grunden glädjande Man ansåg att skyltning och reklam hade försummats problem: nya utrymmen var av nöden p.g.a. utvecklingen inom fastighetsförmedlingsbranschen. I mitten av 1970-talet skildes disponent- och fastighetsavdelningen geografiskt från *Jbb* och flyttade in i Armirohuset, ett centralt och synligt läge vid stadens nuvarande gågata på Kanalesplanaden.

Läget för den nya fastighets- och disponentavdelningen var således optimalt med skyltfönster på gatunivå vid ett av stadens huvudstråk. Här inhyste man även inkassoavdelningen och den juridiska avdelningen. I Armirohuset var fastighetsavdelningen verksam ända till 1981 då man flyttade in i det nygrundade Köpmannahuset, ett projekt där Fredrik Österholm även fungerade som ordförande i planeringskommittén. I slutet av 1980-talet överlät man lantbruksavdelningen åt Bo Edström och upphörde med fastighetsförmedling.

”Det var ett djärvt och bra steg att Köpmannaföreningen förverkligade sina planer på ett eget hus. Vartefter statens ämbetsverk drog in sina olika verksamheter i Köpmannahuset har hela byggnaden småningom och genom naturlig avgång kommit i *Jbb:s* ägo”, konstaterar Österholm.

Disponentavdelningen vid *Jbb* skötte inte enbart om fastigheter i Jakobstad. Under Fredrik Österholms ledning deltog man även som aktiv entreprenör i etableringen av antennandelslagen i trakten och framför allt i administrationen av bolagen – en uppgift som följde med när Österholm övertog disponentskapet i egen regi.

”Det var en revolutionerande förändring för hela landet.

BOKFÖRINGSBYRÅN

— serviceföretaget
som ger växtkraft

I oktober 1964 öppnade köpmannaföreningen ett eget företag: Bokföringsbyrå Facit. Det skedde efter stor tvekan och det uppyrda kontoret — ett rum vid Strymängsgatan — var inte trycket att visa upp, men tillkomsten av bokföringsbyrå visade att föreningen vågade satsa för framtiden.

Nu, drygt 17 år senare, är bokföringsbyrå en av landets största: den har bytt namn och heter Ab Jakobstads bokföringsbyrå. Företaget med närmare 30 anställda förfogar över tidsegenliga utrymmen i Köpmannahuset och det omsätter i år drygt två miljoner mk. Framgången beror i stor utsträckning

på Nils Nynäs, och på en skicklig och arbetsvillig personal.

Själv ger Nynäs köpmannaföreningen — och bokföringsbyråns styrelse — den största äran: det var deras mod och framsynighet som ledde till framgång. Och i det här fallet kan man dessutom säga att framgång födde framgång.

Leila Nyman, Lars Riska, Fredrik Österholm och Christer Portin bakom kunddisken i bokföringsbyråns lokalföretag vid Kanalsplanen, där bl.a. fastighetsförmedlingen och fastighetsförvaltningen arbetar.

50 ÅR MED KÖPMANNAFÖRENINGEN

4

Leila Nyman, Lars Riska, Fredrik Österholm och Christer Portin bakom disponentavdelningens kunddisk. Bilden ingick i tidskriften om Köpmannaföreningens 50-årsjubileum.

Och där var vi faktiskt de första som upprättade full Kabel-tv-täckning i ett större enhetligt område, inkluderande Jakobstadstrakten, Nykarleby och Larsmo. Kabel-tv-bolagen byggdes upp kring vår disponentavdelning”, sammanfattar Österholm, som fungerade som disponent och VD för en större del av bolagen, vilka numera ingår i *Jakobstadsnejdens Telefon*.

I Köpmannahuset existerade *Jbb:s* disponentavdelning fram till 1987 när Fredrik Österholm köpte lös disponentbyrå för egen del. I samband med ägarbytet inhystes disponentbyrå i Labbartska huset på Storgatan. Som mest hade man hand om ett 80-tal fastigheter. Utvecklingen inom fastighetsbranschen gjorde att det numera fordrades ISA-rättigheter för att kunna ansvara för fastigheter, d.v.s. att avlägga en giltig examen för att bli auktoriserad disponent.

I och med sin pensionering år 2002 sålde Österholm sin byrå till SKV, numera *Realia*. Där återfinns än i dag delar av Österholms tidigare anställda inom personalen. *SKV (Säästöpankin Kiinteistöväilytys* Sparbankens bostadsförmedling) hade inlett sin verksamhet redan några år innan Fredrik Österholm startade sin egen disponentbyrå.

Från lågkonjunktursens dal mot ljusare tider

Jbb:s stabila utveckling fortsatte med en genomsnittlig personaltillväxt av två nyanställda per år. Mellan 1973 och 1974 var personalomsättningen livligare än någonsin tidigare. Två nya personer anställdes för att sköta fastighets- och disponentavdelningen och tre nyanställningar kan noteras vid *Jbb:s* övriga enheter. Man såg dessutom behov av ytterligare utökning av personalen. I årsredogörelsen konstateras att ”disponentavdelningens framgång har överträffat de mest positiva förväntningar, som ställdes då avdelningen startade”.

Decenniets senare del, 1975-1978, kan beskrivas som den mest krävande perioden i byråns historia dittills. Dels rådde recession inom olika ekonomiska branscher, dels hade man inkörningsproblem med den nya datamaskinen p.g.a. leveransproblem vad gällde både apparat och bokföringssystem. Trots detta kunde man under 1975 notera en ökad omsättning, stigande kundunderlag och arvodeshöjningar. På den affärsjuridiska avdelningen anställdes Leila Hassinen. Sammantaget bestod nu personalen av 21 heltidsanställda och två deltidsarbetande. Som tidigare, och även framöver, tog man alltid in extra personal under den hektiska bokslutsperioden.

Under 1976-1977 djupnade lågkonjunkturen. Byråns planerade investeringar fick skjutas på framtiden. Den hämmande recessionen märktes framför allt i nedgången i kundunderlaget trots att nya kunder tillkom. Byrån hade nu 23 fastanställda även om lågkonjunkturen också

avspeglades tydligt i personalen. Av de fem personer, som slutade vid byrån, flyttade tre till Sverige.

De sista åren under 1970-talet kännetecknades av fortsatt svårt marknadsläge. Under senhösten 1977 lades reklam- och offsetavdelningen ned. ADB-maskinen utbyttes till en mer högpresterande maskin med skivminne, vilket möjliggjordes tack vare samarbetet med *Ab Snellmans Kött och Korv Ab*. Personalen hade ytterligare vuxit med en person och omfattade nu 24 anställda. Redan följande år konstaterar man att den nya ADB-maskinen ”inte hållit vad säljaren lovat”, men att man ju ”är van vid sådant eftersom utvecklingen är synnerligen snabb inom databranschen”. Detta år anställdes Rolf Ek som ansvarig för ADB-avdelningen efter att Bo Wahlstedt slutat som datachef vid *Jbb*. Trots den tärande lågkonjunkturen koncentrerade man sig ändå kring de redan fleråriga planerna på ett eget Köpmannahus i staden.

De ekonomiska vindarna vände. År 1980 talade man redan om en högkonjunktur med risk för överhettning inom vissa branscher. I synnerhet byggnadsbranschen bedömdes som sårbar, vilket givetvis påverkade de aktuella byggplanerna kring Köpmannahuset.

Detta år räknade *Jbb* sina anställda till 27 personer. Företaget kunde numera stolt se sig som en av de fem största bokföringsbyråerna i Finland vad gällde personalstyrka och kundunderlag. Fram till 1986 fortsatte den expansiva personalomsättningen då man nådde upp

Efter byråkratiska krumbukter kunde det planerade bygget påbörjas i september 1980.

till hela 36 anställda. Vid denna tid uppgick kundernas antal till ca 540 företagare och 200 lantbrukare, utspridda på ett stort område med tyngdpunkten lagd på Jakobstad, Pedersöre och Larsmo.

Ett viktigt datum i byråns åttioalshistoria skrevs den fjärde september 1980. Efter många om och men kunde spaden sättas i jorden för det efterlängtrade Köpmannahuset. Byggnaden beräknades vara inflyttningsklar i slutet av november 1981. Byggstarten hade skjutits upp ett otal gånger, bl.a. för att risken för överhettning inom byggnadsbranschen i regionen ansågs som överhängande.

Vid mitten av 1980-talet sjönk dollarkursen. Rörligheten i dollarn, som fram till dess inte nämnvärt hade påverkat byrån ekonomiskt, började nu bli skönjbar kring 1984-1985. Det utländska dollarlån, som belastade byrån p.g.a. Fastighets Ab Stationsvägen 1, d.v.s. området för det nya Köpmannahuset, byttes till lån i CHF-valuta eftersom

ränteutvecklingen i denna valuta hade varit gynnsam. Lånets storlek bestämdes till 300 000 FIM. Det fortsatta uppsvinget i de ekonomiska konjunkturerna vid mitten av decenniet medförde möjligheter till fortsatt datautbyggnad 1983 genom processor CPU/3 och CPU/5. Ytterligare datainvesteringar var av nöden när även fastighets- och bostadsbolagsavdelningen skulle köras in på data. Vid denna tid uppgick personalen till 33 anställda.

Expansionsförsök och misstag

Det finns dock ingen framgångssaga, varken liten eller stor, som inte innehåller felberäkningar eller misstag. Felbedömningen i *Jbb:s* företagshistoria stavas *Kontorsexperten*.

I mitten av 1980-talet beslöt företaget att köpa aktier i *Kontorsexperten*. Genom detta ekonomiska schackdrag i spelet om dominans inom vissa områden i stadens företagsliv tänkte man sig att, via detta bolag, kunna överta försäljning av kontorsmaterial och datautrustning samt upprätthålla service av kontorsmaskiner. Projektet visade sig vara en felsatsning. Redan efter några år lades företaget ner. Konkurrensen från andra privata företag, främst *Kontorstjänst*, ansågs för hård.

Den expansionsivriga utflykten till *Kontorsexperten* kom att belasta *Jbb:s* ekonomi under flera år framöver. Misslyckandet tvingade byrån att finslipa sin framtida strategi och precisera den egna aktörsstrategin i Jakobstadsnejden. I slutet av 1980-talet gick byrån därför in för följande tyngdpunktsområden i sin verksamhet: företagsbokföring, redovisning, konsultuppdrag, löneräkning, reskontra- och betalningsskötsel.

Summeringen av *Jbb:s* utveckling från grundandet 1964 fram till slutet av 1980-talet kan följaktligen sammanfattas ur ekonomisk synvinkel i tre lyckade beslut och en felbedömning. Till de lyckade satsningarna hörde reklamavdelningen, disponentavdelningen och byggandet av Köpmannahuset tillsammans med Köpmannaföreningen.

Vid året för firandet av både Köpmannahusets invigning och Köpmannaföreningens 50-årsjubileum 1981 omsatte *Jbb* med sina trettio anställda drygt två miljoner mark årligen. Att de anställdas antal vid slutet av 1980-talet uppgick till ett fyrtiotal personer är i sig ett mått på byråns framgång.

Byggnadskommittén för Köpmannahuset. Fr. v. Gösta Rak, Nils Nynäs, Nils J. Wiklund (stående) och Kalle Snellman.

Turerna kring Köpmannahuset

Det flerdecennielånga problemet med trångboddhet löstes en gång för alla år 1981. Efter många krokar i långdansen nådde Köpmannaföreningen och *Jbb* detta år fram till den efterlängta milstolpen. Köpmannahuset kunde äntligen fira sin taklagsfest.

Idén om ett eget hus hade spirat i nästan tjugo år. Den ursprungliga idén handlade om ett kombinerat affärs- och bostadshus, men den tanken visade sig av olika orsaker ogenomförbar. År 1973 hade planerna avancerat så pass långt att man kunde tillsätta en arbetsgrupp för att ombesörja planeringen och förarbetet. I gruppen ingick Fredrik Österholm, Nils Nynäs, Bruno Nyqvist och Gösta Rak.

Inom själva byggnadskommittén var *Jbb*:s två egna ”nissar”, d.v.s. Nils Nynäs och Nils J. Wiklund starkt engagerade och offrade åtskilliga arbetstimmar innan huset stod färdigt för slutsyn. Nils Nynäs fungerade som kommittéordförande och Nils J. Wiklund som sekreterare. Tillsammans ansvarade de för både alla praktiska och ekonomiska frågor och framför allt för kontakterna med statens representanter, vilket inte var alldeles oproblematiskt alla gånger.

De skissade idéerna kunde så småningom formas till konkret verklighet. Den 8 juli 1977 inköpte Köpmannaföreningen, *Jakobstads Bokföringsbyrå* och VD Nils Nynäs aktierna i Bostads Ab Kanalesplanaden 6.

Tomten vidgades för att tillmötesgå både statens och Elimförsamlingens utrymmesbehov. Det var inte alldeles enkelt att få loss byggtomten eftersom miljön runtomkring skulle skyddsbevaras. Stadsplaneändringen godkändes av inrikesministeriet den 31 juli 1979. Inledningsskedet gick alltså smidigt. Däremot krävdes långa och besvärliga förhandlingar innan finansministeriet gav grönt ljus för nybygget.

Byggnadsprojektet fordrade inte bara kraftinsatser på lokalplanet, med arkitektplanerare, byggherrar, entreprenörer, arbetare och framför allt finansärer. Det intensiva fyraåriga arbetet i byggnadskommittén åren 1977-1981 var dessutom långt ifrån problemfritt. Kontakterna till de dåvarande ministrarna Christoffer Taxell och Pär Stenbäck garanterade slutligen statens medverkan i byggplanerna och kom att bli avgörande för Köpmannahusets förverkligande. Det största problemet hade varit att flera statliga institutioner, som ville flytta sin verksamhet till huset, inte hade finansieringen klar omedelbart. Denna fördröjande komplikation kunde dock lösas tack vare kontakter på minister- och riksdagsmannanivå.

En bidragande orsak till byggplanernas framskridande var den frikyrkliga Elimförsamlingens intresse av ett samarbete. Församlingen hade länge varit i behov av en ny församlingslokal. När Elimförsamlingen steg in i projektet kunde man äntligen få alla utrymmen förhandssålda.

När spaden väl kom i jorden gick det undan.

Elimförsamlingen, som ville ha sina lokaliteter i halvfärdigt skick, slutförde sina egna byggarbeten på talko. När sedan staten i samma skede understödde möjligheten att koncentrera vissa statliga inrättningar till byggnaden tog planeringen fart på allvar. Tanken var att bygga ”ett andra ämbetshus” i Jakobstad. Sommaren 1977 inköptes en tomt av Byggnadsbyrå R. Frände för 400 000 mark. Tomten, där Köpmannahuset står än i dag, kunde delvis finansieras genom försäljning av Köpmannaföreningens lokal på Södermalmsgatan 6, vars värde då uppgick till 130 000 mark.

Byggstarten fick uppskjutas många gånger, men år 1980 kom man slutligen igång på allvar. Nils J. Wiklund fungerade som sekreterare i byggnadskommittén och erinrar sig de irrande turerna i långdansen kring projektet. Initialt hade man finansieringsproblem, främst p.g.a. att de olika köpmännen sedan länge hade varit kundanknutna till olika banker. Detta medförde att lån och finansiering uppdelades på tre banker i staden, vilket redan i sig innebar en komplicerad process. Staten steg in i byggplanerna till 66 procent. Kärnan i det hela var lantmäterikontoret där

man hade blivit alltför trångbodd. Lantmäterichefen Kurt Tåg var därför intresserad av nya utrymmen i det planerade Köpmannahuset. Också arbetskraftsbyrån blev en aktuell samarbetspartner redan från starten. Dessutom ville Byggnadsstyrelsen inrymma en egen restaurang i källaren för statsanställda, vilken också realiserades och upprätthölls under några år framöver.

”Det var många krokar innan vägen rätades ut”, minns Nisse Wiklund. ”När representanter för byggnadskommittén skulle uppvakta Byggnadsstyrelsen i Helsingfors för undertecknande av köpekontraktet av de av staten reserverade utrymmena blev det tvärstopp – trots tidigare löften om statens medverkan i Köpmannahusets tillblivelse”, berättar han.

”Personen som vi hade underhandlat med, och som för statens del skulle underteckna kontraktshandlingarna, var inte anträffbar, trots överenskommen tid och plats. Vi möttes bara med beskedet att det nog blir ’iltapäivänssit’ (eftermiddagsdans) för vår del idag. Det var alltså bara att ta flyget hem igen. Då hade vi redan lagt en miljon i blöt.

Miljölandskapet kring Köpmannahuset var skyddat, vilket krävde grundlig planering och många förhandlingar innan byggtillstånd beviljades.

Vi var dessutom en aning rädda att vi hade missförstått något eftersom alla diskussioner hade gått på finska”, berättar Wiklund.

Det visade sig att finansminister Ahti Pekkala hade lagt locket på. En av orsakerna var antagligen den då starka oron för överhettning inom byggnadsbranschen i regionen. Nu vidtog diskussioner med Byggnadsstyrelsens jurist Eichhorn, som förvånande nog inte hade blivit informerad om alla detaljer i diskussionerna mellan Byggnadsstyrelsens och byggnadskommitténs representanter om omfattningen av de utrymmen som staten skulle inköpa och hur mycket det skulle kosta staten. Inga anteckningar kunde hittas på Byggnadsstyrelsen om ärendet i fråga, vilket ledde till att den ansvariga personen på Byggnadsstyrelsen så småningom ”förflyttades till Jyväskylä”. Intensiva förhandlingar på ministernivå initierades, åtföljda av många diskussioner. Strax före semestrarna samma år möttes på Edsvö motell representanter för byggnadskommittén och Per Stenbäck, som då råkade vara

på genomresa i trakten. Tack var hans, minister Christoffer Taxells och riksdagsman Boris Renlunds aktiva ingripande fick man snabbt det glädjande beskedet att projektet var på banan igen. Finansminister Pekkala hade under semestern ”tvingats omvärdera det negativa beskedet till ett godkännande för omedelbar byggstart”.

Finansministeriet godkände slutligen byggnadsprojektet den 14 augusti 1980. Kontraktsförhandlingar med entreprenörerna vidtog och handlingarna undertecknades ett par veckor senare, den 3 september 1980. Redan följande dag tog byggnadsarbetet fart.

”En miljon finska mark fick äntligen vingar, vilket var av oerhört stor betydelse eftersom varken *Jbb* eller Köpmannaföreningen hade egna ekonomiska resurser”, konstaterar Wiklund. ”Sedan gick allt som på räls. Vi förde bra dialoger hela vägen eftersom vi ju kände alla aktörer i regionen”.

Från stadens sida var man både tacksam och lättad över att planerna på Köpmannahuset nu kunde förverkligas. I

Alla entreprenörer var bekanta med varandra sedan tidigare. Samarbetet löpte smidigt och Byggnadsstyrelsens tvivel kom på skam.

synnerhet lantmäteribrans fortsatta existens i Jakobstad hade varit hotad. Dess fortlevnad i staden stod och föll med förverkligandet av den nya byggnaden. Tack vare ministrars, riksdagsmäns, och Byggnadsstyrelsens engagemang och ekonomiska insatser i projektet, hade den faran kunnat undanröjas.

Köpmannaföreningen stod själv som övergripande byggherre för projektet. Som huvudentreprenör för bygget ansvarade *Byggnadsbyrå H. Backlund* och bland underentreprenörerna finner vi *Oy R. F. Gustafsson Ab*, *Alf Slussnäs*, *Firma G. Koskela*, *Oy Electrolux Ab* samt *Oy Kokkomentti Ab*. Planerare för projektet var *Arkitektbyrå Stenman & Wingren*. VVS-planeringen handhades av firman *Löv & Co* och byggplaneringen sköttes av ingenjörbyrå *LS Lärka*. Elplaneringen anförtroddes åt *Esse Elektriska* och elementplaneringen togs om hand av firman *Teppo & Parikka*. Som kontrollör fungerade Bjarne Häggbloms ingenjörbyrå.

”Det var höga krav på tekniska rackerier och elplanering. På Byggnadsstyrelsen undrade de skeptiskt om det faktiskt fanns kapacitet att klara av allt detta i regionen”, berättar Wiklund.

Som svar kontrade då arkitekt Stenman med att det visst

fanns lika skickliga konstruktörer här som annanstans i landet. ”Allt annat här i världen är ju också bara planerat av människor”, konstaterade han.

Själva fastigheten, kallad Fastighets Ab Stationsvägen 1, omfattade i de ursprungliga planerna 3 944 kvadratmeter och 14 600 kubikmeter. Av dem skulle Köpmannaföreningen få disponera 113 kvm medan 160 kvm planerades för affärslokalsändamål. *Jbb*:s erhållna utrymmen uppgick till 648 kvm, statens till 1 597 kvm. Elimförsamlingen fick förfoga över 858 kvm. I dag utgör församlingen ett separat fastighetsbolag. De statliga utrymmena skulle inhysa arbetsplatsbespisingen, lantmäteribrans, arbetskraftsbyrå och förskottskatteinspektionen. Ytterligare tillkom gemensamma utrymmen, bl.a. gårdskarbostad och skyddsrum. Arbetskraftsbyrå flyttade bort efter några år, likaså lantmäteribrans. I deras ställe inhystes några av Hälsovårdscentralens utrymmen i nedersta våningen.

År 1981 flyttade *Jbb* in i sina splitternya lokaler på sin nuvarande adress Stationsvägen 1. Att projektet hade varit välplanerat framgår av att kostnadsberäkningarna höll med endast tre procents budgetöverskridning.

Den totala satsningen på nybygget tog tjugo år att betala. I början av juni år 2003 utnyttjade *Jbb* sin inlösningsrätt till aktierna, som *Kapiteeli Oy* (statens utrymmen) hade sålt till Leif Häggblom med flera, i Fastighets Ab Stationsvägen 1. Det rörde sig om 1 596,8 kvm till en summa av totalt 647 534 euro. Tre år senare, år 2006, köpte man Jakobstadsnejdens köpmannaförenings lokal, varefter *Jbb* ägde över 90 procent av aktiestocken i Stationsvägen 1. Därmed var s.g.s. hela Köpmannahuset i byråns egen ägo.

Efter att Finlands svenska köpmannaförbund upphörde med sin landsomfattande organisation för ett par år sedan är de lokala köpmannaföreningarna både färre och mindre aktiva. Jakobstadsnejdens förening håller sig fortfarande vid liv men varken medlemsantal eller aktiviteter är längre vad det en gång var. Man ordnar en mäsas vartannat år men i övrigt bedrivs inga större verksamhetsprojekt.

V

Personalen
blir sin egen chef

Aktiebolag som personalpolitik

Ar 1987 ansåg Nils Nynäs att han hade gjort sitt som aktiv VD för *Jbb*. Det var dags för andra och yngre krafter att bära det övergripande ansvaret.

Tjänsten som VD lediganslogs och valet föll på Jan-Erik Bång, som stannade kvar på sin post fram till år 2000. Mellan 2000–2006 verkade Mårten Kjellman som VD. Han fortsatte senare som GRM-revisor för *Jbb* från och med 2007. Kjellman efterträddes som ansvarig chef av Leif Björkgren och han är än i dag VD för *Jbb*.

När *Jbb:s* 40-åriga tillvaro skulle summeras inför jubileet framgick i synnerhet ett tydligt och starkt drag i företagets vitalitet. År 2004 kunde man konstatera att aderton anställda hade tjänstgjort i femton år och mer än hälften av personalen hade varit anställd i över tjugo år. Fem personer hade varit verksamma i företagets tjänst i över trettio år. Redan fem år tidigare uppgick medeltalet för anställningstiden till nitton år.

Siffrorna talar sitt tydliga språk. De visar en trofast personalstyrka, något som högst sannolikt har haft en avgörande betydelse för företagets gynnsamma och solida ekonomiska utveckling. En låg personalomsättning bygger självfallet upp ett företags inre vitalitet och kvalitativa kraft.

Ett radikalt och avgörande steg i *Jbb:s* ekonomiska omstrukturering och personalpolitik togs i och med beslutet 1999 att låta bokföringsbyrå *Ab Norlic Oy* och *Jbb:s* anställda köpa aktier av Köpmannaföreningen och tidigare aktieägare. Beslutet var inte helt friktionsfritt och föregicks

***Jbb:s* VD fram till år 2000 Jan-Erik Bång.**

av en viss diskussionshetta. Till ny VD valdes vid detta möte Mårten Kjellman och som styrelseordförande utsåg man Nils Nynäs. Verksamhetens kärna bestod som tidigare av bokföringstjänster, löneberäkningar, bolagsbildningar och konsultverksamhet.

Att aktiemajoriteten övergick i de anställdas ägo innebar ett helt annat ansvarsperspektiv. Redan år 2004 ägde de

anställda 75 procent av aktiekapitalet. I sitt tal vid *Jbb*:s 40-årsjubileum summerar Nils Nynäs detta omvälvande steg i följande ord:

”Det var en oundviklig situation, om än inte en så trevlig uppgörelse, men obligatorisk för Jakobstads Bokföringsbyrås framtida existens. Idag är byrån stabilare och lönsammare och arbetsglädjen och effektiviteten bättre. Avkastningen i år på satsat kapital för fem år sedan är över 35 procent och dividenderna tillsammans efter årets dividend överstiger aktiens pris. Investerat kapital är återbetalt på fem år och aktiernas värde har dessutom stigit med tre-fyra gånger. Vilket bolag kan uppvisa dessa siffror? Absolut inga börsbolag.”

Nu när *Jbb* fyller ett halvt sekel kan vi konstatera att byrån, med undantag av *Norlic*s 20-procentiga aktieinnehav, är s.g.s. personalägd. Möjligheten att köpa in sig genom aktier i *Jbb* är dock en anställningsförmån. Vid avgång eller pensionering upphör denna rättighet.

Omställningen år 1999 var inte alldeles problemfri. *Jbb* genomlevde en minst sagt turbulent tid innan aktieaffären var klar. Mårten Kjellman, som hade varit anställd som bokförare och redovisningschef vid *Jbb* sedan 1987, ersatte Jan-Erik Bång som VD. Bång valde att avgå i samma veva för att i stället starta upp sin egen firma.

”Köpmannaföreningen bjöd ut aktier till *Norlic*, men personalen ville naturligtvis inte sälja åt en flerårig gammal konkurrent”, summerar Kjellman.

Bland de anställda ansåg man att allt man kämpade för kom Köpmannaföreningen och inte personalen till godo. Efter många och långa diskussioner köpte en enig personal in 75 procent av aktierna medan *Oy Norlic Ab* fick köpa 20 procent. I och med att byrån blev s.g.s. personalägd kunde man också ta itu med andra problem på arbetsplatsen. Personalen hade länge varit missnöjd med såväl arbetsmängden som med sina löner. Man efterlyste klarare riktlinjer, bättre PR och ett mer aktivt sökande efter nya kundkontakter. Byrån hade dessutom vid denna tid en rejält dålig ekonomi. Personalen ansåg också att VD:n pålades för mycket arbete med uppgifter som hörde till

Köpmannaföreningen, vilket enligt dem inverkade menligt på person- och organisationsplaneringen.

”Personalen blev märkbart sporrad efter aktieövertaget. En av de första utvecklingsprocesserna efter köpet var att ordna verksamheten för att kunna ansöka om auktorisering. Detta kunde ske år 2000”, konstaterar Mårten Kjellman.

I och med omorganiseringen 1999 valdes Rolf Ek till vice VD och Nils Nynäs efterträdde Peter Snellman som styrelseordförande för *Jbb*. Året innebar även investeringar i nya datorer och nya dataprogram när man beslöt att anskaffa *Tietokolmios* program. Ett år senare, år 2000, spjälktes Fastighets Ab Stationsvägen 1 upp i två delar eftersom Elimförsamlingen ansåg det mer praktiskt att sköta sitt eget bostadsbolag.

I början av 2000-talet tog man inom personalen också upp frågan om bonus kontra dividend. Ett önskemål om ett bonussystem hade framförts från personalens sida. Flera motsatte sig ändå utbetalning av extra bonus och ansåg att det räckte med aktiedividenden. Det dröjde dock inte länge innan bonussystemet faktiskt aktiverades.

Början av 2000-talet innebar flera större investeringsprojekt och renoveringar för *Jbb*:s del. Byrån köpte in största delen av Köpmannahusets första våning samt hela andra och tredje våningen.

”Köpet gjordes via inlösning av aktier. Inlösningsprocessen gick inte alldeles smärtfritt, men affären avslutades nog till sist med handslag och kaffe”, sammanfattar Kjellman.

”Just när köpet av lokalerna i Köpmannahuset var avklarat meddelade Arbetskraftsbyrån att man skulle flytta ut ur huset. Det blev ett stort arbete att hitta nya hyresgäster, men saken löstes på bästa sätt när Hälsovårdscentralen och Folkpensionsanstalten hyrde in sig”, minns Kjellman.

Vid denna tid hade *Jbb* två dotterbolag: *Oy Länsi-Suomen Konttoripiste Ab* och *Ab JB-Data*, som tillkommit under den tid Nils Nynäs var verksam som VD. Båda företagen sålde kontorsmaskiner och kontorsmateriel. *Ab JB-Data Oy*:s

**År 1991 blev Jbb personalägt.
Agneta Wiklund provar
regentkronan?**

**Karina Välimaa, Maj Ahlvik, Lilian
Sandells, Agneta Wiklund, Eivor Lithén
och Michael Vikman har dragit sig
tillbaka för en skogskonferens.**

**Verna Höglund och Rolf Ek
lär ut takterna.**

**Stockholm och Köpmanstorget
inspekteras av Gun Inborr, Britt-
Marie Strang, Monika Backa, Berit
Hakkila, Lilian Sandells, Vivi-Ann
Östman, Åsa Kjellman, Märten
Kjellman, Eivor Lithén och Camilla
Sundqvist för att få nya influenser.**

Mårten Kjellman blev Jbb:s VD fr.o.m. 2000.

verksamhet ändrades under Jan-Erik Bångs tid som VD till att enbart erbjuda löneberäkningstjänster, medan *Oy Länsi-Suomen Konttoripiste Ab* fortsatte att sälja kontorsmateriel och maskiner – om än i mindre skala. Under Mårten Kjellmans tid som VD fusionerades och likviderades bägge bolagen, d.v.s. löneberäkningsverksamheten fortsatte inom *Jbb*, medan försäljningen av kontorsmateriel avslutades i slutet av år 2000.

Under år 2001 diskuterade man även att eventuellt köpa tillbaka disponentverksamheten av Fredrik Österholm, men planerna förverkligades aldrig. År 2003 registrerade man sin bifirma för ADB-tjänster samt handel med ADB- och övrig kontorsutrustning. Följande år investerade *Jbb* i

en ny server samt i en uppdatering av databasen till SQL + SQL-baserad tikonversion från *Creative PC Systems*.

När *Jbb* firade sitt 40-årsjubileum år 2004 kunde man konstatera att den bästa födelsedagspresenten var att byrån detta år uppvisade sitt dittills bästa resultat – tack vare en personal som hade jobbat extra hårt sedan de anställda hade blivit aktieägare – och därmed i praktiken sin egen chef. Jubileet firades bl.a. genom att grunda en jubileumsfond för ekonomistuderande från Jakobstadsnejden.

När Mårten Kjellman överlämnade VD-posten till Leif Björkgren år 2006 kunde han se tillbaka på ett framgångsrikt decennium. Detta år slutfördes övertaget av hela Köpmannahuset genom att byrån köpte de sista lokaliteter Köpmannaföreningen ägde, d.v.s. översta våningen av Köpmannahuset. Därmed innehade *Jbb* hela 90 procent av aktiestocken i Fastighets Ab Stationsvägen 1.

Nya inbrytningar och oväntad gåva

Ar 2007 fick *Jbb* ta emot en oväntad gåva. Bror Åström, som länge hade bedrivit bokföringsverksamhet i Nykarleby, ville pensionera sig. I stället för att sälja sin byrå till den lokala konkurrenten skänkte han sin bokföringsverksamhet till *Jbb* mot löfte om att byrån i Jakobstad skulle överta Åströms stamkunder och hålla verksamheten vid liv i åtminstone tre år. Alla utom ett par kunder övergick till *Jbb*, som därmed etablerade sig i grannstaden Nykarleby.

”Vi fick ett tjugotal nya kunder gratis, vilket blev en perfekt grundplåt för vår verksamhet i Nykarleby. Vi bjuder årligen Bror på middag och har för flera år sedan kunnat konstatera att de tre åren med råge överskridits, verksamheten är inte nedlagd utan är i stället växande”, berättar Leif Björkgren.

Bror Åströms fastighet på Topeliusgatan kändes snabbt för trång. När klädaffären *Garderoben* vid torget avvecklade sin affär kunde *Jbb* år 2012 hyra större utrymmen och därmed också få en mer central plats för sin verksamhet.

”Men vi blev snart trångbodda igen och 2013 sade vi upp hyresavtalet och köpte upp den andra sidan av *Garderobens* fastighet, inklusive källaren, som vi renoverade samma sommar och höst”, konstaterar Björkgren.

I dag har *Jbb* tre anställda vid sitt filialkontor på Sollefteåvägen 5. Dessutom halkade byrån tillbaka in i disponentbranschen, trots att man flera år tidigare hade avvecklat den verksamheten. Orsaken var att *Norlic*

Jbb:s nuvarande VD Leif Björkgren.

Kontoret ställs i ordning i den första hyrda lokalen i Nykarleby. Fr. v. Tom Åström, Rolf Ek och Tomas Backlund från Creative PC.

upphörde med sin disponentverksamhet i Nykarleby. Ett fyrtiotal kunder stod plötsligt helt utan disponent. Man kontaktade därför *Jbb* för att utröna om byrån hade intresse att etablera sig på området i fråga.

”Vi tog ett snabbt beslut och sökte internt efter någon som temporärt kunde ansvara för disponentverksamheten. Eivor Lithén lovade att ställa upp medan vi sökte externt efter en heltidsanställd disponent. Hösten 2012 anställde vi

Ronny Haglund för uppgiften”, berättar Leif Björkgren.

Beslutet innebar att *Jbb* numera är den största byrån i Nykarleby som erbjuder disponenttjänster och övrig fastighetsförvaltning. Eivor Lithén sköter fortsättningsvis en mindre del av verksamheten i Jakobstad.

Inmatningen av bostädernas basavgifter blev arbetsdryg, onödigt besvärlig och en stor utmaning. För ändamålet införskaffades det största dataprogrammet

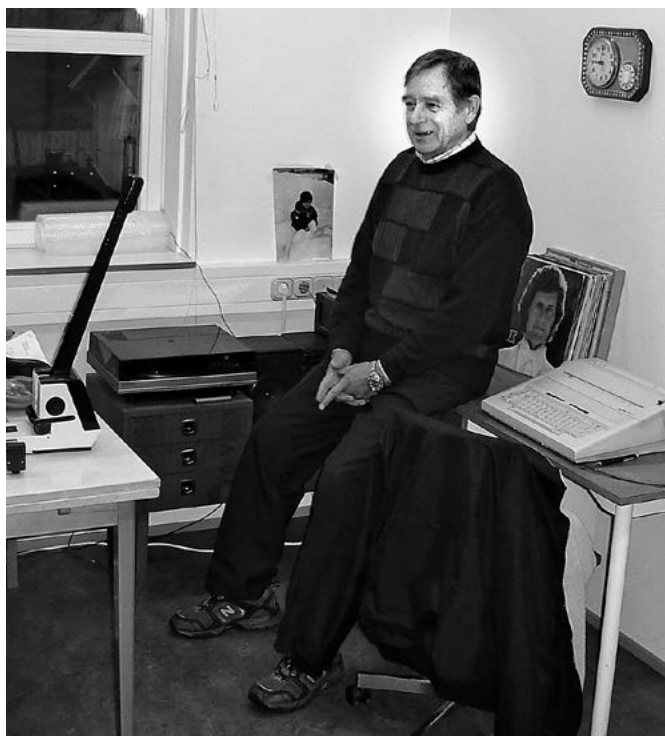
Sofia Roslund på Jbb:s filial i Nykarleby.

inom disponentbranschen, Tampuuri. ”Det gick åt många långa högsommartimmar för Eivor Lithén innan alla uppgifter var insamlade och inmatade”, berättar Björkgren.

År 2009 förverkligade *Jbb* en smärre expansion genom att registrera en ny bifirma för indrivningsverksamhet. Man diskuterade även en eventuell inlösnings av *Oy Norlic Ab*:s aktier, men eftersom avkastningen en längre tid varit så pass god ansågs förslaget inte realiserbart. År 2010

utvidgade man *Jbb*:s verksamhet i Jakobstad efter att byrån redan under ett par års tid hade fört förhandlingar med Harry Löfgren om att köpa hans enmansbokföringsbyrå, *Ab Företagstjänst Harry Löfgren Yrityspalvelu Oy*. Affären undertecknades sommaren 2010.

”Vi tyckte nog att priset landade i ett alltför högt belopp, men vi slog till ändå. Köpet innebar trots allt ett fyrtiotal nya kunder. Löfgrens byrå ingår nu hos oss som ett till

Bror Åström, som överlät sin bokföringsfirma i Nykarleby till *Jbb*.

hundra procent ägt dotterbolag”, konkluderar Björkgren.

”Byrån fungerar som ett helt fristående bolag. Våra kunder har haft svårt att tro att det existerar en reell konkurrens mellan moderbolaget och dotterbolaget, men så förhåller det sig faktiskt. De offerter kunderna får bygger på äkta konkurrens”, tillägger han.

Sedan 2013 bedriver Harry Löfgren sin bokföringsbyrå i översta våningen på Köpmannahuset och delar delvis personal med *Jbb*.

Rekreationsdrömmar i Lappland

Rekreation är minst lika viktigt som arbete. Möjligheter till motion och avkoppling är en väsentlig sida av en god och genomtänkt personalpolitik.

I mars 1972 fattade Köpmannaföreningen sitt beslut om att skaffa en semesterstuga i Äkäslompolo i Lappland. Samma sommar inköptes tomten för stugbygget. Två år senare utvidgades området kring fjällstugan ”Kappi” genom ytterligare markköp.

Jbb deltog från allra första början som aktionär i projektet *Oy Köpmannastugan Ab*. Det praktiskt-ekonomiska arbetet har skötts, och sköts fortfarande, inom *Jbb* och byrån blev genast den naturliga samlingspunkten för ”Kappi-projektet”. De drivande krafterna i etableringen av en rekreativstuga i Lappland var styrelseordförande Leif Nyström, Nils Nynäs och Gösta Rak. År 1970 reste man i 30 graders köld för att rekognosera och söka en lämplig tomt. Planeringen av en egen fritidsstuga med 16 bäddar på 172 kvm i det lappländska Äkäslompolo startade år 1972.

Redan den 28–29 september 1972 kunde lapplandsentusiasterna samlas till invigning av fjällstugan ”Kappi”, som snabbt kom att bli ett populärt feriemål både för Köpmannaföreningens medlemmar och bokföringsbyråns anställda med familjer. I invigningsfestligheterna deltog 45 personer. Både Köpmannaföreningen och *Jbb* äger aktier i stugan.

Leif Nyström har i decennier varit den drivande kraften bakom Köpmannaföreningens stugbyggen i Äkäslompolo. Här med sin hustru Benita.

”Tanken var att Köpmannaföreningen skulle bygga stugan men intresset visade sig vara för svagt. Därför bildades ett skilt bolag. Själva stugan byggdes av ett byggföretag, men en stor del sköttes också med talkokrafter, liksom underhållet under alla år. I efterhand kunde vi konstatera att det var en lyckad lösning att grunda ett särskilt bolag för Lapplands-projektet”, säger Leif

Stugan i Äkäslompolo i Lappland.

Nyström, som fungerade som styrelseordförande för stugbolaget.

Det hann bli många resor av och an till Äkäslompolo under byggåret.

”Vi satte takfilten under sommarens hetaste dagar med myggor i miljarder som myste omkring oss”, minns Leif Nyström.

Också andra förtretligheter tillstötte. Toaletten av förmultningsmodell, den s.k. ”elektriska stolen”, visade sig funktionsoduglig. Därtill kom brunnsproblem och vägtrubbel med markägarna. Att minnena från det lappländska arbetslägret ändå är ljusa bevisas av att

talkoarbetarna än i denna dag träffas varje onsdag till gemensam lunch.

Efter den första etableringen i Lappland har Köpmannaföreningen senare inköpt tomter i området och äger nu sammanlagt ca 5800 kvm. Stugan från 1972 såldes efter en tid till *Oy Stockmann Ab*, som hade agerat aktionär redan från början eftersom affärskedjan då ännu upprätthöll sitt varuhus i Jakobstad.

År 1989 stod stuga nummer två färdig för användning. Till ytan är stugan lika stor som den gamla från 1972, men denna gång byggde man i två våningar. På samma tomt reste man även ett radhus bestående av två lägenheter år

Leif Björkgren, Sofia Stenvall, Jessica Lassander och Karina Välimaa grillar vinterkorv i Äkäslompolo.

2004. De båda småstugorna består vardera av ett större rum, ett minikök, ett sovrum och egen bastu. Även golvvärme har dragits in. Veckohyran för aktieägarna uppgår till 400 euro per vecka och för utomstående till 500 euro per vecka. Vill man bo iorstugan är dygnskostnaden 16 euro för aktieägare och 20 euro för utomstående.

”Vill man inte åka med bil de 600 kilometrarna kan man behändigt ta tåg till Kolari och färdas med buss de resterande 28 kilometrarna till *Jounin Kauppa*. Det står alltid 10-12 bussar och väntar vid järnvägsstationen. Har man tur, och om det är lite folk på resan, kör busschauffören ända fram till stugan. Annars finns alltid

taxibilar tillgängliga. Sedan kan man sitta i bastun om kvällarna i lugn och ro och avnjuta de upplysta fjällen”, berättar Leif Nyström.

Det lappländska paradiset i Äkäslompolo har expanderat enormt sedan 1970-talet. Den lilla butiken, *Jounin kauppa*, har vuxit till en supermarket med tolv kassor. Affären sköts numera av Jounis sonson Samppa, känd TV-profil. I marketen inryms också *Alko* och apotek. På 1970-talet fanns endast en lift och två nedfarter på Yllästunturi. I dag är nedfarterna sextio. Man kan t.o.m. se gondolhissar med bastu glida upp och ner längsmed fjället. Där bara Äkäskero förut fanns som enda hotell trängs nu många

Man kan också träffa på nya vandringsvänner i de lappländska skogarna.

inkvarteringsföretag. Ett av hotellen kan erbjuda upp till tusen restaurangplatser.

”Vi var så pass tidigt ute att vi hann köpa in några av de bästa tomtplatserna innan området blev den gigantiska turistattraktion det är i dag”, summerar Nyström nöjt.

Förutom *Jbb*, Köpmannaföreningen och några mindre privata bolag, består aktieägarna av privatpersoner. Vem som helst har ändå möjlighet att hyra rummen och radhuslägenheterna.

”Vi har kanske en för liten årlig beläggning på stugan, men vi får i alla fall in hyror så att det täcker våra kostnader. Även om *Stockmann* inte längre är med som aktieägare hyr

personalen varje år in sig hos oss i två veckor. Samma sak gäller *Outokumpu*”, berättar Nyström.

Det som mest gläder Leif Nyström på tal om Äkäslompolos utveckling är den invalidanpassning som har skett i fjällregionen.

”Idag finns promenadvägar anpassade för handikappade, som gör att också de kan få njuta av den storslagna naturen däruppe. Man har t.o.m. specialanpassade båtar för rullstolsbundna och andra invalider, som möjliggör utflykter på sjön Kesänkijärvi”, lovordar han.

Trotjänarröster

Berit Hakkila (anställd 2.1.1973) och Agneta Wiklund (anställd 16.12.1971) är båda pensionerade men ”hoppas in” och jobbar deltid när det behövs. De har under årens lopp ansvarat för bl.a. bokföring, bokslut och löneräkning. Båda är eniga om vad som har gjort just deras arbetsplats så attraktiv att de har stannat i över 40 år vid skrivbordet på *Jbb*.

”Självständigheten och friheten under eget ansvar i arbetet med egna kunder”, säger båda. Det har känts tillfredsställande för dem att alltid få bestämma sin egen arbetstakt. Trivseln, och tillgången till arbetskamrater att rådfråga vid behov, skrivs också upp på pluskontot. Båda betonar att det har varit viktigt med en chef som visat förtroende och ingett självförtroende hos sina anställda.

”Bokföringsbyrån har alltid känts som ens andra hem”, understryker Agneta.

På samma sätt som i det övriga livet går allting givetvis i berg- och dalbana även på en arbetsplats. Berit betonar ändå att ”det har aldrig varit någon motvilja att gå till arbetet, inte ens på måndagarna”. Personalandan har varit genomgående god, enligt Agneta och Berit, även om svängningarna i ekonomiska tidskonjunkturer emellanåt har påverkat stämningen. I synnerhet recessionen i början av 1990-talet blev smärtsamt kännbar. Upp- och nedgångar i kundernas ekonomiska situation har givetvis ibland påverkat det egna arbetshumöret.

Vardera har de ansvarat för ett trettiotal kunder åt

gången. Vissa av dem har de bokfört åt hela livet. Det finns företagare, som har haft bara en enda bokförare under sin yrkesverksamma tid, vilket gör att många av Berits och Agnetas kunder har blivit deras nära bekanta. Arbetet har inte rört sig enbart om pengar och siffror. Det ligger s.a.s. i sakens natur att man får del av en människas hela livshistoria när man sköter hennes ekonomi.

”Hela livet kommer in i arbetsbilden i det här yrket”, konstaterar Berit. ”Man får en personlig kontakt med sina kunder eftersom privata problem ofta ligger invävda i människornas ekonomi”.

”Plånboken är helig för alla”, tillägger Agneta. ”Det ekonomiska är så pass centralt i varje människas liv att man många gånger får del av sina kunders hela livshistoria. Ofta pratar vi också om annat än ekonomin, t.ex. sjukdomar, äktenskap och olika problem, sorger och glädjemen i livet”, fortsätter hon.

Både Berit och Agneta har uppskattat den personliga närhet de har fått till sina mångåriga och trofasta kunder. De medger ändå att det emellanåt har varit mentalt tungt att bära ansvar för andras ekonomi. Allt måste helt enkelt bli rätt. Utrymmet för misstag är inte stort.

”Om problem med en kunds dåliga ekonomi inte har löst sig när arbetsdagen är över har det ofta hänt att man har tagit med sig problemet hem. Om man har glömt någonting under dagen kommer man ofta på det mitt i natten”, konstaterar Berit.

Berit Hakkila anställdes vid Jbb år 1973 och hoppar fortfarande in när det behövs...

”Jo”, inflikar Agneta, ”det har nog hänt både en och flera gånger att jag i tankarna kollat igenom siffrorna på nätterna. Då går jag ofta tillbaka till gammaldags, rejäl bokföringsmetod för att verkligen kontrollera att allt är som det skall vara”.

Båda är överens om att arbetet är lättare nu när bokföringen är datoriserad än när man hade bara räknemaskinen och pennan att ty sig till.

”De gamla räknemaskinerna måste man ju sitta och hålla i med ena handen för att de inte skulle hoppa omkring på bordet”.

Att *Jbb* blev personalägt var enligt Agneta och Berit oerhört betydelsefullt.

”Det var verkligen stort”, säger de enhälligt om det samstämmiga beslutet från personalens sida.

”Man började fundera på ett annat sätt. Vi var visserligen tigha som arbetsgång redan före, men nu blev det personliga engagemanget ännu större när alla strävade mot

... och likadan är situationen för Agneta Wiklund, som har varit med sedan 1971.

samma mål och började gå igenom månadsrapporterna tillsammans. Det egna ansvaret blev betydligt större”, sammanfattar de ägoförändringen.

De gemensamma fritidsaktiviteterna har ytterligare inverkat positivt på personalandan. Julfesterna, med middag, teater, sketcher och tävlingar, har alltid varit roliga och stannat kvar som fina minnen. Personalresor till bl.a. Stockholm och Lappland, eller till närmare utflyktsmål, har stärkt den redan goda gemenskapen. De regelbundna friluftaktiviteterna, som arrangerats med jämna mellanrum, har varit uppskattade. *Jbb:s* 40-årsfest firades i Power Park i Härma. Som ett led i årets firande av den egna bokföringsfirmans 50-årsjubileum kommer personalen att resa aningen längre bort, nämligen till Budapest.

Ebba Snellman (anställd 28.12.1973) och *Rolf Ek* (anställd 24.2.1975) är fortfarande i aktiv tjänst men närmar sig nu pensionsåldern. Sedan 1979 har Rolf ansvarat för datasidan. Ebba sköter om bokslut, bokföring och

Ebba Snellman har ännu några år kvar till pensionen...

lantbruksbokföring. De instämmer i Berits och Agnetas syn på den goda arbetsmiljön och den genuint fina personalandan. De delar dessutom den givande erfarenheten av att kunderna blir nära bekanta, t.o.m. personliga vänner.

”Arbetet innebär ständiga utmaningar. Det finns inte två dagar som är lika i den här firman”, säger Rolf. ”Man får kunder från olika branscher och stöter ideligen på nya problem att försöka lösa”.

”Vi har bra arbetskamrater. Till stor del är det nog kanske personalen själv som skapar den goda arbetsmiljön”, säger Ebba och tillägger att en bra personkemi är viktig.

Omvandlingen till personalägt företag betraktar de som en positiv och motivationsfrämjande händelse.

”Man har nog gett järnet ännu mer efter det”, konstaterar Rolf. ”Det kändes på ett helt annat sätt när man började arbeta för sig själv. Alla satsade ännu mer”, instämmer Ebba.

...och samma är det för Rolf Ek.

Alla fyra intervjuade har genomlevt stora förändringar i själva bokföringstekniken. De började med papper och penna i handen och en enkel räknemaskin. I dag finns dataprogram som utför en stor del av det bokföringstekniska arbetet. Men om något riktigt knepigt skall utredas tar de nog till gammal, hederlig T-kontobokföring för säkerhets skull.

Finns det då ett liv på *Jbb* för dem efter pensioneringen? Ebba kan tänka sig att delvis arbeta på deltid. Rolf säger bestämt nej – åtminstone nu.

”IT-utvecklingen går för snabbt. En 65-åring klarar inte längre av att hålla sig up to date med allt det nya”, konstaterar han och undrar om dagens unga längre ens behärskar ursprunglig, gammaldags bokföring.

”Inom fyrtio år har den egna data-avdelningen utvecklats så att alla i dag har egna datorer. Man kan undra hur branschen ser ut om ytterligare fyrtio år. Behövs bokföring då längre?”, undrar Rolf.

Alla fyra intervjuade uppskattar de förlängda veckoslutsresor, halvdagsutflykter och andra aktiviteter som har haft, och fortsättningsvis har, en stärkande och stimulerande effekt på personalandan, men beklagar att det numera har blivit allt svårare att få många med.

”Målsättningen är ändå att försöka få åtminstone halva gänget med”, säger Rolf Ek.

Även Nils J. Wiklund (anställd 16.11 1968) har enbart gott att säga om sin forna arbetsplats. Han kom huvudsakligen att vara verksam vid fastighetsförmedlingen på *Jbb*. Anställningen vid *Jbb* var hans första arbete. Där stannade han i flera decennier tills han engagerade sig i verksamheten vid *After Eight* i Jakobstad.

”Det var ett toppenbra jobb. Det är glädjande att ha fått vara verksam inom ett så fint arbete. Arbetsplatsandan var alltid god. Man var kamrat med alla. Jag kan inte minnas några som helst konflikter”, framhåller han.

Nisse Wiklund var under de första åren ansvarig för avtalsskrivning, konsultbolag, besvärsskrivelser och bolagsbildning.

”Allt det gjorde att man blev bra bekant med de företagare som var ens kunder”, säger han.

Wiklund framhåller styrelsens sammansättning med Kalle Snellman som mångårig ordförande som avgörande för den goda gemenskapsandan under den tid han själv var som mest aktiv vid *Jbb*. Även *Jbb*:s flerdecennielånga VD, Nils Nynäs, får enbart lovord.

”Den karlen har jag aldrig sett arg eller ens irriterad en endast gång. Han behåller alltid lugnet och tålamodet. Vi var ett sammansvetsat gäng. Inga stridigheter förekom”, minns han.

Övergången till personalägt bolag ser även han som en gynnsam utveckling.

”Alla ingredienser till en god arbetsmiljö fanns visserligen där redan innan, men det är klart att det har inverkat positivt att personalen äger sin egen firma”.

Att de gemensamma resorna, friluftaktiviteterna och julfesterna har hört till årens höjdpunkter intygar alla vid *Jbb*. Här Ronny Haglund, Agneta Wiklund, Annika Backlund och Leif Björkgren.

Hörlurar eller hörselskydd när Benita Nyström sjunger julsånger? Fr. v. Lena Klemets, Åsa Bergdahl och Rolf Ek.

Monika Backa och Verna Höglund, representanter för olika generationer på *Jbb*.

På personalresa. Fr.v. Michael Vikman, Vivi-Ann Östman, Berit Hakkila, Lilian Sandells, Karina Välimaa, Ingalill Leppänen, Rolf Ek, Agneta Wiklund och Märten Kjellman. I förgrunden sällskapetets busschaufför.

Monika Backa, Rolf Ek, Vivi-Ann Östman, Agneta Wiklund, Inger Johansson, Märten Kjellman, Eivor Lithén och Ingalill Leppänen vid kornvgrillen

Under Rolf Eks ledning upptäcks den kungliga huvudstaden, Stockholm. Från vänster bl.a. Benita Nyström, Karina Välimaa och Ingalill Leppänen.

Eivor Lithén och Camilla Sundqvist pustar ut under personalens skogsutflykt.

Monika Backa, Lilian Sandells och Agneta Wiklund tar sig en välförtjänt paus bakom Kellokas.

Nils Nynäs byggde upp Jakobstads bokföringsbyrå och har verkat i decennier såväl som VD och styrelseordförande.

Framtiden?

Jakobstads Bokföringsbyrå har utvecklats under en tid när teknologin har expanderat som aldrig tidigare. Det datoriserade samhället genomsyrar nu snart sagt alla domäner i både yrkesliv och privatliv. Vårt beroende av den teknologiska utvecklingen medför lättnader men gör samhället sårbart på ett aldrig tidigare skådat sätt.

Jakobstadsnejden är i dag en industridominerad region. Nästan en tredjedel av stadens arbetskraft sysselsätts genom den exportinriktade och konjunkturkänsliga industrin. De största industriaktörerna finns inom träförädlingsbranschen. Andra viktiga industriella arbetsplatser hittar vi inom skogs-, metall-, båt-, verkstads-, plast- och livsmedelsindustrin. Omkring en tredjedel av arbetsplatserna är kvinnoföretag. Ett fortfarande viktigt bidrag till nejdens näringsliv utgör landsbygdsverksamheten. I synnerhet mjölk- och köttproduktion, pälsdjursuppfödning och skogsbruk utgör aktiva landsbygdsnäringar.

Generellt kan sägas att de små producerande företagens antal är stort i Jakobstadsnejden medan de tjänsteproducerande företagens andel är låg.

Tillsammans med Karlebyregionen bildar Jakobstadsregionen ett enhetligt arbets- och serviceområde med en omfattande arbetspendling. Även kulturellt utgör de båda regionerna en helhet med ett företags- och föreningsliv som sträcker sig utöver landskaps- och regiongränserna.

Jbb:s service består i dag av disponenttjänster, bokföring, fakturering, betalningsövervakning, leverantörreskontra, lönehantering, skattedeklarationer och beskattningsrådgivning. Personalen uppgår i dag till 35 personer. De senaste årens omsättning har stigit till dryga 1 800 000 euro. Även den årliga dividendutdelningen har varit tillfredsställande.

Jbb:s förste VD, Nils Nynäs, är nöjd när han blickar tillbaka på sitt livsverk.

”Det är mycket som har förändrats både inom bokföring och beskattning. Från att ha betraktats som något nödvändigt ont är bokföringen i dag det bästa redskapet för att styra ett företag”, summerar Nynäs.

Köpmanaföreningens beslut år 1964 att grunda *Facit* kom både föreningen och det nystartade företaget till godo och ömsesidig nytta. Köpmanaföreningens medlemmar anlitade *Facit* och kunderunderlaget ökade.

”Man kan lugnt påstå att båda hade hjälp och nytta av varandra. År 1964 hade Köpmanaföreningen inga egna tillgångar, men växte bl.a. tack vare samarbetet med *Facit/Jbb* till en av de aktivaste föreningarna inom Köpmanaförbundet”, konstaterar Nils Nynäs.

Jbb:s främsta konkurrenter i dag är *Oy Norlic Ab*, som expanderat kraftigt både geografiskt och i personalstyrka. Företaget har i dag ett hundratal anställda och betjänar kunder i hela regionen mellan Vasa och Jakobstad. Övriga mindre konkurrenter är *Datic*, *Datacon* och *Econovia*. *Jbb:s*

nuvarande VD Leif Björkgren ser dock framtiden an med optimism. Bolaget devis lyder: ”Bliv vid din läst”.

”För tillfället odlar vi inga nya investerings- eller köpplaner. Vi är nöjda med dagens situation, d.v.s. en blygsam men lönsam tillväxt. Vår strategi är att slimma den egna verksamheten och växa här. Men, det är klart, om en bra deal kommer emot så är vi öppna för förslag. Överst på önskelistan just nu ligger ytterligare en heltidsanställd på disponentavdelningen”, summerar han.

EU-inflytandet har märkts också inom bokföringsverksamheten och har medfört nya anpassningar inom den ekonomiska administrationen. Följderna av den snabba, ständigt pågående datautvecklingen är omöjlig att förutspå.

”Även om dataprogrammen har gjort bokföringen lättare måste man ändå ha fackkunskap för att veta vad och hur man matar in olika uppgifter. Men vi ska förstås inte stoppa huvudet i sanden. Tack vare färdiga dataprogram hinner varje enskild bokförare i dag med flera kunder än tidigare. Om vi blickar tjugo år framåt består kanske personalen bara av tjugo personer jämfört med dagens 35 anställda”, säger Leif Björkgren.

Även om myndigheterna planerar att standardisera allt elektroniskt så tror Leif Björkgren ändå att reskontror och själva bokföringen kvarstår som uppgifter för *Jakobstads Bokföringsbyrå* ännu långt in i framtiden.

Jbb:s VD genom åren:

Nils Nynäs 1964–1988

Jan-Erik Bång 1988–2000

Mårten Kjellman 2000–2006

Leif Björkgren 2006–

Jbb:s styrelseordföranden:

Karl Snellman 1970–1978

Gösta Rak 1978–1989

Peter Snellman 1989–1999

Nils Nynäs 1999–2014

Tom Smedlund 2014–

Jbb:s 50-årsjubileum gick inte "i arbetets tecken". I stället unnade personalen sig en välförtjänt resa till Budapest.

Källor och litteraturförteckning

Tryckt litteratur:

- Hoffman, Kai: ”Kommunal ekonomi och näringsverksamhet”,
ingår i Pekka Toivanen, Fjalar Finnäs, Kai Hoffman: *Jakobstad historia Del IV*, Jakobstad 2002.
- Finnäs, Fjalar: ”Befolkningens sammansättning och utveckling”,
ingår i Pekka Toivanen, Fjalar Finnäs, Kai Hoffman: *Jakobstad historia Del IV*, Jakobstad 2002.
- Snellman, Alf: *Jakobstadsnejdens köpmannaförening 50 år*, Jakobstads Tryckeri och Tidnings Ab 1981.
- Tusen år i Europa. Band 1. 1000-1300*, red. Kim Esmark, Brian Partric McGuire, Historiska Media, Lund 1999.
- Tusen år i Europa. Band 2. 1300-1600*, red. Håkan Arvidsson & Tove Elisabeth Kruse, Historiska Media, Lund 1999.
- Kirkinen, Heikki: ”Europas födelse”, *Bonniers världshistoria* (del 7), Bonniers Fakta Bokförlag Ab, 1984.
- Tidningsurklipp ur *Jakobstads Tidning* är hämtade ur Lars Lönnqvists privata klipparkiv. Samlingen finns numera i
Christer Lönnqvists ägo och har tack vare honom gjorts tillgängligt inför arbetet med denna historik.
Ytterligare vill jag rikta ett tack till Jens-Ole Hedman vid Jakobstads museum för tillgång till deras bildarkiv.

Otryckta källor:

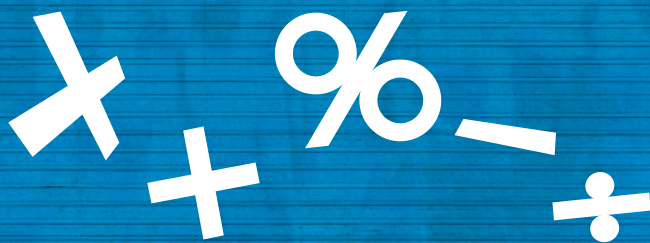
- Årsberättelser och protokoll ur *Jakobstads Bokföringsbyrås* arkiv.
- Jubileumstal och festanföranden av Axel N. Westerlund, Sigurd Gustavson, Håkan Nordman, Ole Jakobsson
och Nils Nynäs.
- Jakobstadsregionens kohesions- och konkurrenskraftsprogram 2010–2013, www.concordia.jakobstad.fi.
- Personintervjuer har gjorts med Rolf Ek, Berit Hakkila, Leif Björkgren, Mårten Kjellman, Nils Nynäs, Leif Nyström, Ebba
Snellman, Agneta Wiklund, Nils J. Wiklund och Fredrik Österholm. Jag vill rikta ett stort tack för att de har gett sig tid
att läsa, kommentera och korrigera olika avsnitt av texten. Jag vill även rikta mitt varma tack till Alf Snellmans
granskande och konstruktiva genomläsning av min text.

MED FACIT I HAND

Jakobstads Bokföringsbyrå 50 år

Jakobstads Bokföringsbyrå, i dagligt tal kallat Jbb, grundades 1964 under namnet Facit. Den 1 oktober 2014 firar bolaget således sitt 50-årsjubileum. Företaget, som ombildades till aktiebolag år 1970, ägs numera till nästan 80 procent av personalen efter ett beslut år 1999 om att byrån skulle bli företagsdemokratiskt personalstyrd. I dag uppgår de anställdas antal till trettiofem personer, många med över tjugo års erfarenhet av branschen.

Jbb⁺
1964-2014
50